

SLOVENSKI JADRAN



LETO I. ŠTEV. 38

Koper, petek 19. septembra 1952

POSAMENNA ŠTEVILKA 10 DIN

DRAGOCENE IZKUŠNJE

Te dni se bodo zaključile volitve sekretarjev osnovnih partijskih organizacij v našem okraju in volitve delegatov za okrajno partijsko konferenco. Pomen letošnjih volitev je dvojen: običajne vsakoletne volitve sekretarjev celice in za tem volitev okrajnega komiteta ter volitve delegatov — gostov za VI. Kongres KPJ, ki slučajno soupada s vsakoletnimi volitvami.

Osnovne partijske organizacije imajo že več časa navodilo, da načelno sklicujejo odprte partijske sestanke, kjer morejo prisostvovati vsi vaščani razen sovražnih elementov. Vendar še do nedavnega nismo imeli mnogo primerov odprtih partijskih sestankov. Še-le zadnje volitve sekretarjev in delegatov se vršijo izključno na odprtih partijskih sestankih. In danes povsem upravičeno zaključujemo, da so se povsod pokazali pozitivni rezultati in da je naša Partija pridobila dragocene izkušnje za nadaljnje delovanje.

Po vseh vaseh in gospodarskih podjetjih so se sestankov udeležili mnogi nečlani Partije, ki so ponekod presegli desetkratno število članov. Taka udeležba dokazuje velik interes nečlanov za delovanje osnovne partijske organizacije na področju svoje vasi. Zlasti je pomembna diskusija, v katero so posegali tudi nečlani in večkrat zelo tehtno kritizirali delovanje celice. »Mi zamerimo naši celici, da nas ne obvešča o važnejših političnih dogodkih po svetu«, so dejali pri Sv. Antonu. »Ne vidim posebne razlike med člani in nečlani Partije. Več-

krat so člani Partije manj disciplinirani na delu in manj točni kot so nečlani.« je dejala tovarišica na seji celice radijskega kolektiva in smatra »da morajo člani Partije dajati vzgled vsem in v vsemu.« »Kaj je naša partijska organizacija storila, da bi se povečala štednja v materialu in času,« je rekel star izkušen delavec v piranski ladjedelnici. »Vse vprek se meče slabo in uporabno na kup, namesto, da bi odvojili dobro, ki bi ga lahko s pridom uporabili. Blago je denar, in blagostanje se ustvari s štednjo in predvsem s štednjo pri malih stvareh!«

»Sedaj, ko vemo, kdo so člani Partije vprašamo, kaj je celica pokrenila, da bi dvignili tudi našo kulturno raven, razširili naše obzore z raznimi izleti, itd.«, je v istem podjetju tožil mladi mehanik. Takih in podobnih kritičnih pripomb smo srečevali mnogo na teh sestankih. »Bolje je šlo kot smo si mislili«, so zaključili člani Partije, ob zaključku sestanka v Novi vasi, kjer je malome vsa vas prišla na odprti partijski sestanek poslušati poročilo sekretarja najihove osnovne partijske organizacije. Značilno za to organizacijo je, da je že dan prej kolebala ali naj bi povabila ali ne vaščane na sestanek. Do takega zaključka mislim, ni prišla samo Nova vas. Marsikje so mislili tako in prav to je velika napaka naših partijskih organizacij. To je podoenjevanje zavesti in politične zrelosti naših delovnih ljudi, ki poznajo našo Partijo in jo priznavajo za svo-

(Nadaljevanje na 2. strani)



Z veličastne proslave desetletnice ustanovitve prvih slovenskih brigad

TUDI MI SMO ŠLI! Dragocene izkušnje

Seveda, tudi mi smo šli! Kako bi mogli stati ob strani in biti doma, ko je proslavljala vsa Slovenija veliki praznik slovenskih brigad... Toda od morja do Dolenjskih Toplic je dlje kot do Rižane. Ni majhna stvar prepeljati tisoč in več ljudi tako daleč. Kje dobiti toliko vozil? Kako znižati stroške, tako da se bo prigrasilo čimveč ljudi? Najbolj pa nas je skrbelo vreme, ki se je zadnje dni pred odhodom skisalo in kar ni in ni se hotelo zjasniti. Pa se je končno vse uredilo, da je bilo prav. In še sonce je zmagalo, kot je nekoč zmagala partizanska volja: nobene ovire ni bilo, da se ne bi z upanim polnim srcem odpeljali proti cilju...

Trideset motornih vozil je v soboto zarano sprejelo vase in nase 1300 ljudi, Slovence in Italijane, ki so se nam rade volje pridružili v skupnem veselju. Nič natančnega nisimo vedeli ne o odhodu, ne o vožnji in povratku, družilo nas je in gnala ena sama želja: videti in udeležiti se manifestacije, o kateri je bilo zadnje čase toliko govora in pisanja.

se zjutraj uvrstili v nepregledno množico voz, avtomobilov in tovornikov, ki so pod skrbnim nadzorstvom miličnikov hiteli proti cilju, smo začutili, da nam bo dan prinesel še večja doživetja. Pomešali smo se s Stajerci in Korošci, z nami so bili ljudje vseh starosti in poklicev.

Iz Varte vasi smo se pomikali proti Toplicam peš. Star partizan nas je ustavil, se ozrl po okoliških gozdovih in dejal: »Glejte, vse te gore sem stokrat prehodil! In tu, prav tu, kjer sedaj stojim, sem pred desetimi leti streljal na Lahe! Ha, to so bežali! Pa še bodo, če bo treba!« se je zasmejal in pridružil. In z njim smo se vsi smejali.

Ko smo se premaknili, nas je zajel nov val ljudi, ki so se po vseh poteh in stezah, po dolinah in bregovih pomikali proti zbornemu mestu. Zaslišali smo pridružen govorjenje: bo prišel, bo govoril...

Kdo? Tito vendar!
Da, prišel je. Videli smo ga in slišali. Kako je znal lepo povedati to, kar je v nas tlelo, kar smo želeli, da bi povedal. In ko nam je dejal,

glavo, rokami in z vzkliki. Da, on, ki ni Slovenec, pa vendar pozna in brani pravice Slovencev, on, ki je vodil partizanske brigade od zmag do zmag, ne bo nikoli dovolil, da bi fašizem znova zavladal pri nas, pa naj se zgodi karkoli.

Toda ne samo mi, vsi poslušalci so čutili, kako jim govori iz srca in zato se nismo čudili, odkod velika ljubezen, odkod nepopisno navdušenje vseh dvesto tisoč zbranih za Tita, za Partijo in vlado.

Stal sem na vzpetini, 200 metrov od tribune. Moj sosed, bil je delavec, je imel s seboj daljnogled. Kaj vse je moral storiti, da mu ga niso strgali iz rok in odnesli, kajti vsi so hoteli videti govornika od bliže.

»Še meni!« je prosil kmečki fant in stopal na prste.

»Samo za trenutek mi ga posodite, prosim,« je dejal sivolasi izobraževalec.

»Kdaj bom prišla pa jaz na vrsto?« je hitela njegova hči.

Tako je daljnogled romal iz roke v roko. Nič ga ni sam odmaknil od oči. Sosed mu ga je, ker je bil že nestrpen. Ne, to ni bila vsakdanja zvedavost, to ni bila samo radovednost, in te neutrušenosti in veselju je bilo nekaj več.

Tito pa je govoril tehtne besede o nas in o našem ozemlju, da nam bodo vedno ostale v spominu. Nič ni bilo v njegovem pripovedovanju učenega, nič protitalijanskega in napadnega: vse je bilo jasno, a tudi odločno, da smo morali biti ponosni, ker smo ga poslušali in gledali!

To morje ljudi, ki je pred nami, za nami in na vseh straneh trepetalo pod toplim jesenskim soncem, je čutilo z nami in bili smo zares ena sama velika družina, kakršne še nisimo videli. In vsa ta neizmerna množica je imela eno samo željo ob koncu: pokazati maršalu, da pozna in ceni njegovo delo, da mu je zani hvaležna in da mu je voljna slediti tudi v prihodnosti.

xxx

Ko smo se razhajali po končani slovesnosti, smo srečavali znance in prijatelje, ki jih že leta in leta nisimo videli. O, koliko bi si imeli povedati — toda čas je hitel in že smo morali misliti na povratek. Ogleдали smo si v njihovem spremstvu še vsoprostrano pokrajino ob Sušici, kjer je bilo to največje partizansko zbiranje v naši zgodovini, se okrepčali v eni izmed številnih lesenjač, se čudili vzorni organizaciji, ki je vlada vsepovedno — in že smo bili spet na vozilih, ki so nas ob štirih popoldne odpeljala proti domu.

Nič nam ni žal ne časa ne naporov zaradi dolge vožnje, kajti videli in slišali smo Tita. Želeli bi, da bi podobne izlete še večkrat organizirali, le da bi jih bilo treba nekoliko bolje pripraviti. Udeleženci, posebno italijanski tovariši bi od marša mnogo več odnesli, če bi imeli pred odhodom vsaj približen spored in če bi bil prevoz skrbneje urejen. Primerjava med našo organizacijo in organizacijo, ki je bila na Dolenjskem, je za nas porazna. Zato: več pravega partizanstva v take množične izlete in več odgovornosti pri delu! V.P.



Letošnja sezona je zelo naklonjena gobarjem, vendar obilne zaloge marsikje propadajo, ker nima prebivalstvo potrebnih naprav za sušenje, oziroma konzerviranje. Na sliki vidimo brkinske kmete pri sušenju gob. (Glej članek na 5. strani!)

Se eno slabost smo opazili na teh sestankih. Imeli smo občutek, da se komunisti čutijo krivi za vse, kar se v vasi dogodi, celo če pada toča, so krivi komunisti (to je stara pesem klera in klerikalcev!), če je suša najbrže so tudi krivi komunisti, če nekdo ni prodal paradiznikov je kriva vaska celica, če je treba plačati davek je to delo Partije v vasi! Pravim, da gre za naš občutek, s tem ni rečeno, da tako je ali mislijo tudi drugi. Sklepamo le na osnovi nekaterih primerov, ko člani Partije niso reagirali ali niso dovolj odločno in jasno reagirali na posamezna zlonamerna ali hujskaška vprašanja poedinih elementov, ki jih sovražnik organizira in pošilja na sestanke, da bi organizirali nered.

Naša Partija nima kaj skrivati pred nikomur, nima skrilih namenov in nima in ni nikdar imela v svojem programu ničesar, kar bi bilo v škodo delovnih ljudi. Naloga naše Partije je — da brani in čuva interese delovnega ljudstva, da vzgaja delovne ljudi, jim dviga začet in jih usposablja za upravljanje države in gospodarstva. V naši Partiji ni mesta za nepošteno in pokvarjeno ljudi. Zato tudi čisti slabo in nabira dobro v svoje vrste. Potemtakem nimamo nobenega razloga dobrohotno dopuščati, da bi kdorkoli in kjerkoli zaviral delovanje naše Partije pri izvajanju njene visokega cilja.

In ker je metoda našega dela prepričevanje so naloge toliko težavnejše. Ne smemo se strašiti dolgotrajnega individualnega dela, kajti borimo se za človeka. Dosedanji uspehi nas ne smejo uspavati. Nadaljevati moramo še odločnejše z večjim požrtvovanjem, učeč se tudi na izkušnjah zadnjih odprtih partijskih sestankov.

J. Beltram

TE DEN DNI DOMA

Ob veliki nesreči na Donavi, kjer je neurje prebrnilo ladjo in je izgubilo življenje nad 100 oseb, je postal maršal Tito mestnemu ljudskemu odboru Beograd sožalno brzojavko. Brzojavke z izrazi sožalja so postale tudi številne množične organizacije in delovni kolektivi, prav tako pa tudi ugledne osebnosti in ustanove iz inozemstva. Mestni ljudski odbor v Beogradu je nakazal kot prvo pomoč žrtvam 1 milijon dinarjev, zvezna vlada pa 10 milijonov dinarjev.

Paola Pirečnik, mati ugrabljenega Ivana Pirečnika, je pisala amerišskemu sodišču v Frankfurtu pismo, v katerem je obrazložila svojo zahtevo o obnovitvi procesa. Paola Pirečnik in njen zastopnik dr. Goričar sta v četrtek odpotovala v Nemčijo. Ameriško apelacijsko sodišče v Frankfurtu je sporočilo, da ne bodo začeli razprave v njeni odsotnosti. Zaradi zanimanja za primer skrbništva mladoletnega Ivana Pirečnika je

znana ameriška revija »Life« poslala svojega posebnega dopisnika v Jugoslavijo.

Na mednarodnem velesesjmu v Gradcu, ki se bo začel 27. septembra, bo sodelovala tudi Slovenija. Naša in nekatera podjetja, ki bodo sodelovala na tej pomembni gospodarski manifestaciji, se zlasti zanimajo za zamenjavo blaga z Avstrijo.

Na predlog vrhovnega komandanta oboroženih sil je Prezidij Ljudske skupščine FLRJ odlikoval z redom narodnega heroja Franca Aoblja, Albino Hočevarjevo, Bologa Polaka, Franca Rojška, Jozeta Kadunca, Martina Kotarja in Alojza Popka.

Konec preteklega tedna je divjalo nad kvarnerskim zalivom silno neurje. Velika količina dežja je povzročila naglo naraščanje voda. Potok Riječina je na splošno presenečenje prebivalstva prestopil bregove in preplavljal del Sušica. Na nekaterih mestih je dosegla voda na ulicah višino do pol metra. Škoda v mestu je precejšnja, prav tako pa so bile poškodovane številne manjše ladje in čolni ter obmorski objekti. Morje v kvarnerskem zalivu je bilo popolnoma rumene barve od vode, ki so jo nanesli razni gorski potoki in hroudourniki.

Okrožno sodišče v Novem mestu je po štiridnevem procesu obsodilo 20 organizatorjev in pristave bele garde, med katerimi so tudi trije duhovniki, zaradi sodelovanja z okupatorjem med narodnoosvobodilno borbo. Karl in Franc Gnidovec, Ignac Trunkelj in Mirko Supica so bili obsojeni na smrt z ustrelitvijo, trije na 15 let strogega zapora, 12 pa na razne kazni od enega do 13 let, medtem ko je bil 1 obtožene oprosčen.

Pretekli mesec je obiskalo Dubrovnik nad 2400 tujcev. To je največje število tujcev, ki so obiskali Dubrovnik po osvoboditvi. Najštevilnejše so bili zastopniki Francozi (648), Nemci (505) in Avstrijci (404).



In ta želja je omilila vse težave in neučinkovitosti dolge, naporne vožnje. Smejali smo se in prepevali, občudovali polja in temne smrekove gozdove, ko smo se prebili čez Kras. Mimo nas so hiteli kmečki domovi, ljudje, — in čim bolj smo se bližali dolenjski metropoli, tem več je bilo vrvenja, tem lepša je postajala podoba zemlje in ljudi. Južna Slovenija se je za ta praznik odela v najlepše oblačilo: mesta in vasi so bile umite, preurejene, poslopja pobeljena, poti razirjene in očiščene, ob njih so šumeli vitki mlajji, nad njimi so se bočili s smrečjem opleteni slavoloki. Zastave v vetru. Napisi, s katerimi pozdravlja Dolenjska stare znanke in vse prišlece. In dekleta nasmehana, z rožo v nedrih...

Naši kamioni in avtobusi so se kot dolga pisana kača zvijali po lahno valovitem dolenjskem svetu in na večer obstali v Novem mestu. Ko smo odložili prtljago in vse uredili za nočni počitek, ki so si ga nekateri poiskali pri gostoljubnih Novomeščanih, drugi, pogumnejši, pa kar pod kozolci in slami ali celo v šolskih klopih, smo se razkropili po mestu, da bi si ga ogledali. Kar preplavili smo ga s pesmijo in glasbo, toliko nas je bilo. Meščani so nas takoj spoznali in pozdravili. Skupno smo sedli h kozarčku pristnega dolenjskega crička, dokler nas ni iz gostilniških in kavarniških dvoran zubil večerni koncert na Glavnem trgu, ki ga je priredil pomnožen zbor Srečko Kostopel ob sodelovanju Slovenske filharmonije. S partizanskimi borbenimi pesmimi, s katerimi je slavni zbor hrabil in podžgal borce v gozdovih, je zbudil v vseh poslušalcih spomin na slavna dejanja iz nedavne preteklosti. Bilo je hladno, toda vsi smo zavzeti poslušali pesmi in skladbe. Posebno nas je osvojila kompozicija Marijana Kozine »Illova goraa«, v katero je zajel skladatelj vse — veselo in žalostno življenje slovenskih partizanov. In še dolgo zvečer so nam zvenele v prsih melodije, ko smo sedeli nad Krko ter zrlji v spokojno gladino, v kateri so se začrtavali mračni obrisi roških hribov.

Nedelja je prve vtise hitro pomnožila, poglčbila, kajti takoj, ko smo

SLOVENSKI JADRAN

POSEBNA PRILOGA OB
PROSLAVI 10-LETNICE
PRVIH SLOVENSkih
BRIGAD

VELIČASTNA PROSLAVA 10. OBLETNICE PRVIH SLOVENSkih BRIGAD V DOLENJSKIH TOPLICAH

NAD ČETRT MILIJONA SLOVENCEV SPET STRNJENO OKOLI SVOJIH BRIGAD



Vso noč so prihale skoraj nepreledne množice avtomobilov in dolge kače pešcev so bile razvlečene po vseh cestah, ki vodijo v Dolenjske Toplice. Tudi vlaki so vozili vso noč do Novega mesta in v Stražo prav do silosa po novem podaljšnem tiru, prav tako pa tudi z belokranjske strani. Po starem parku v Toplicah je bilo pravcato partizansko taborišče na prostem, saj je tu penočevalo na tisoče ljudi, ki niso našli več prostora v penapolnjenih Toplicah in okoliških vaseh.

Promet ni ponehal vse do jutra. Topliška dolina je bila zavita v gosto megle, ki je oznanjevala lep sončen dan. To je našlo izraza tudi v razpoloženju ljudi. Nasmejani obrazi, žareče oči in srečni vzkliki starih

borcev in bork, ki so se po dolgih letih spet srečevali in videli.

Kmalu po osmi uri so se na dolečenih mestih začeli zbirati boreci prvih brigad — Cankarjevci, Gubei in Šercerjevci ob Sušici, Tomšičevci pa malo dalje na jasi v notranjosti fožda. Medtem so se ostali udeleženci proslave že začeli zgrinjati na jasi pred tribuno, kamor so kasneje druga za drugo prikorakale tudi vse štiri brigade pod poveljstvom svojih komandantov.

Na obeh tribunah za pevske zборе so se zvrstili pevci, odrasli in pionirji. Množica je naraščala in valovala, kmalu je na gosto zasedla vso prostrano jaso. Tudi nevajeno oko je moglo presoditi, da je danes tu daleč nad 200.000 ljudi. Mejno črto med tribuno so tvorile brigade, tes-

no strnjene kakor nekoč, ko so bile močna udarna pest našega ljudstva v borbi proti okupatorju in domačim izdajalcem. V prvih vrstah so stali naši narodni heroji in prvi borci.

Medtem je prispel v Toplice maršal Tito s svojim spremstvom. Sprejeli so ga predsednik vlade LRS M. Marjanko, član Politbiroja CP KPJ in predsednik Gospodarskega sveta zvezne vlade Boris Kidrič, podpredsednika vlade LRS dr. Marijan Breclj in Ivan Maček ter član Politbiroja CK KPJ Franc Leskošek — Luka. Prav tako ga je pričakala častna četa, za katero je raportiral generalni major Ljubičič.

Malo pred deseto, ko je bil napovedan začetek slavnosti, je pred tribuno na slavnostnem prostoru zavalovalo. Prišli so maršal Tito in ostali predstavniki naše ljudske oblasti. Zbrano ljudstvo je prekipevalo od veselja, ploskanju in vzklikanju ni bilo ne konca ne kraja. V svoji sredini so, izražajoč svojo ljubezen in vdanost, toplo pozdravljali ljubljenega voditelja in vrhovnega komandanta. Da je bilo vzdušje še bolj veličastno, so pod jasnim sončnim nebom krožila letala. Iz enega je skočil padalec z veliko rdečo zvezdo na padalu.

Tovariša maršala je sprejel in mu v imenu borcev brigad raportiral narodni heroj polkovnik Franc Hočevvar — Ciril, nekdanji komandant XV. divizije, nato pa je maršal Tito obšel čelo brigad. Borec so mu na pozdrav odgovorili z glasnim spontanim »Hurra!« Nato je maršal Tito odšel na tribuno.

Slavnost je začel podpredsednik Glavnega odbora Zveze borcev NOV in narodni heroj Jože Borštner, ki je v uvodnih besedah pozdravil drugega maršala, člana Politbiroja CK KPJ Borisa Kidriča in Franca Leskoška, sekretarja CK KPS M. Marinka, predsednika Zveze borcev NOV Slovenije Ivana Mačka — Matijo, predsednika Prezidijske ljudske skupščine LRS Josipa Vidmarja, predstavnika JLA generalnega polkovnika Kosto Nagyja, predstavnike

Koroške in Trsta, narodne heroje, zbrane borece in vse ostale udeležence. Zatam je nadaljeval:

Tovariš maršal, tovariši in tovarišice!

Zbrali smo se sredi te dolenske pokrajine, da proslavimo 10. obletnico ustanovitve prvih slovenskih udarnih brigad, ki so ravno po teh gorah in gozdovih nastopale in kot nove borbene enote prvič udarjale po okupatorjih in njihovih hlapcih. To je bil čas, ko je partizanstvo v Sloveniji preživljalo težke preizkušnje in je okupator že slavil navidezne uspehe svoje ofenzive. Bil je to čas, ko je domača reakcija sprejemala iz fašističnih rok orožje, da dokonča, kar sovražniku našega rodu in krvi ni uspelo. Fašisti in domači izdajalci so skupaj hoteli pokončati narodno osvobodilno gibanje in za vedno ustvariti iz našega ljudstva brezpravno rajo tujih imperialistov. Bili so to težki časi, ki pa so nas še bolj zblížali, nas ojeklenili in utrdili naše vrste. Utrdili so naše prepričanje o neuničljivosti partizanstva in trdno neomajno vero v našo končno zmago. Zahtevali pa so tisti časi višjih organizacijskih oblik partizanske vojske, zahtevali so močnejše borbene enote, ki so sposobne za samostojno gibanje po vsem okupiranem področju. Tako so nastale prve slovenske brigade, iz katerih so zrastle naše divizije in korpusi, ki so se skupaj z divizijami in korpusi bratskih narodov Jugoslavije zlele v močno Jugoslovansko ljudsko armado. Ta naša ljudska armada je pod vrhovnim poveljstvom našega junaškega maršala Tita potolkla okupatorje in vse njegove domače hlapce. Boreni duh, junaštvo, tovarištvo, iskrenost, poštenost, pravičnost, ljubezen do domovine, stalna pripravljenost tudi umreti za njo, bratstvo in enakost med jugoslovanskimi narodi, ljubezen do vsega poštenega delovnega ljudstva sveta — to so bile visoke partizanske moralne vrline, v katerih je vzgajala Partija borec naših brigad in ostalih partizanskih enot. Armada, sestavljena iz borcev, prekaljenih v krvavih borbah in

vzgojenih v takšnem duhu, je resnično neuničljiva. Zato je taka armada zmagala in morala zmagati.

Danes, po desetih letih od ustanovitve, stoje brigade Toneta Tomšiča, Matije Gubca, Ivana Cankarja in Ljuba Šercerja postrojene pred svojim vrhovnim komandantom. Kakor v času najtežjih borb, tako tudi danes stoji ob teh brigadah naše ljudstvo.

Tovariš maršal Tito!

Kakor smo šli zmagovito skozi najhujše burje in viharje za časa vojne, tako vlagamo tudi danes pod vodstvom Partije in Tvojim vodstvom, tovariš Tito, vse sile in napore za izgraditev naše socialistične domovine Jugoslavije. Neustrašeno gledamo v bodočnost pa naj vihar prihrumi z Vzhoda ali Zahoda.

Mi s tvoje poti krenili ne bomo nikdar!

Kakor grom je odjeknilo po vsej dolini zanosno ploskanje in vzklikanje nepregledne množice, ki je vedno znova in znova naraščala in kar ni hotelo pojenjati, v pravi vihar pa se je spremenilo, ko se je pojavil na govorniškem odru maršal Tito.

»Tito! — Partija! — Heroj Tito! Mi smo Titovi! — Tito je naš! — S teboj vedno v boj!« je odmevalo kakor grom in se prelivalo po širomi jasi in ostro odjeknilo z bližnjih bregov. V teh vzklikih, v tem vzhičenju sta se resnično zrealila duša in srce slovenskega ljudstva ter neizmerna ljubezen in vdanost do maršala Tita, državnika, voditelja in učitelja. Dolgo, zelo dolgo maršal Tito ni mogel priti do besede.

Ko je naposled spregovoril, je nastala tišina in njegove besede, ki so jih prenašali številni zvočniki, so se slišale do skrajnega konca in slavnostnega prostora. Ljudje so napeto spremljali njegove besede in ga prekinjali z navdušenim pritrdjevanjem, kadarkoli je poudaril naše jasno stališče. Čeprav je pritisnila vročina, je množica vztrajala in nikogar ni bilo, ki bi zamudil le eno samo besedo. V največje zadoščenje jim je bilo, da so ljubljene maršala ne le slišali, marveč tudi videli.

Govor maršala Tita

Tovariši in tovarišice!

Predvsem bi vam rad najpriscrčneje čestital k prazniku desetletnice ustanovitve slovenskih brigad. To veličastno zborovanje, na katerem je navzočih 250.000 ljudi iz vseh krajev Slovenije, je jasen dokaz, kako globoko ima ljudstvo Slovenije v svojem srcu težke in slavne dni iz zgodovine našega naroda.

Pred desetimi leti smo imeli hude čase. Gotovo vsi do zadnjega nosite v svojih srcih mučne spomine ni tiste čase, na drugi strani pa prav gotovo z največjim ponosom gledate prav na te najstrašnejše ure zgodovine ne le slovenskega naroda, marveč tudi vseh ostalih narodov Jugoslavije, na dneve, v katerih ste našli v sebi dovolj moči, da ste se dvignili k orožju in branili svoj obstoj in svojo neodvisnost. Pred desetimi leti so bile ustanovljene iz partizanskih odredov enote višjega tipa — brigade. Pokazalo se je, da je sovražnik mnogo bolj v premoči, če se borimo v manjših partizanskih odredih. Poleg tega sta nam število in orožje, ki smo ga vzeli sovražniku, omogočila, da smo začeli ustanavljati brigade in se uspešno boriti proti močnejšemu sovražniku. Prav tako, kot smo iz partizanskih odredov pred desetimi leti ustanovili brigade, smo zelo hitro začeli ustanavljati divizije, korpusse itd.

Narodi Jugoslavije, ki so v prvih dneh svoje revolucionarne ljudske vstaje doživljali pogoste in težke neuspehe, niso klonili, niso izgubili vere v svojo pravično stvar, temveč so se še bolj vztrajno s še večjim prezirom do okupatorjev združevali v vrste oboroženih formacij in je bilo posebno tudi tukaj v Sloveniji, kjer smo danes, odločeno, da branimo do poslednjega diha svojo, skozi stoletja s krvjo napojeno in izmučeno domovino.



Nikdar ne bomo dopustili, da bi nam drugi gospodarili

Tovariši in tovarišice! Ko proslavljamo danes tukaj in po vsej domovini te težke dni, ne pomeni to, da sejemo s tem v srca naših ljudi do bivših sovražnikov sovraštvo. Ne, te dneve proslavljamo in se jih tako združeni spominjamo zato, da ne bi današnji in bodoči rodovi nikoli pozabili, koliko nadčloveških naporov nas je stalo to, kar imamo danes. Z druge strani dokazujemo s tem tudi pred zunanjim svetom in pred vsakomer, ki bi imel do naše domovine kakšne slabe namene, svojo odločno voljo, svojo strnjjenost, da se upremo in da pripravimo vsakomur, ki bi poizkusil vmešavati se v naše srečno življenje, grob v naši domovini. (Enodušno krepko odobravanje.)

Današnja veličastna manifestacija ne predstavlja nikake mobilizacije ali vznemirjanja duhov zoper katero koli deželo. Mi želimo kar najbolj tesnega sodelovanja z vsemi državami, ki nam hočejo dobro, vendar zahtevamo, da cenijo, kar je naše, da razumejo, da je ta velika ljudska revolucija, ki nas je stala v vojni toliko žrtev in ki nas stane danes pri ustvarjanju lepše in srečnejše socialistične prihodnosti potoke znoja naših delovnih ljudi, nekaj, kar je treba spoštovati. Mi zahtevamo, da spoštujejo, kar tukaj pri nas gradimo. Že tisočkrat smo rekli, da ne bo naša država nikoli ogražala svobode nikogar, da ne bomo nikoli osvajali niti centimetra tuje zemlje, pa naj govore onstran meja o nekih naših bojda drugačnih namerah, kar hočejo. Tu naj jim povem, da taka propaganda ne more najti plodnih tal v srcih poštenih ljudi v svetu, kajti svet nas pozna, pozna pa tudi tiste, ki so nas zaslužnjevali in izmed katerih bi ta ali oni spet hotel uresničiti svoje stare načrte. Velikokrat smo rekli, da nismo nikoli osvajali tujega ozemlja, da je vsa naša zgodovina strašna zgodovina borbe zoper uničenje našega naroda in našega obstoja in da je končno prišel čas, — to smo si priborili s svojimi lastnimi silami, — da nam ta nevarnost ne more več groziti, kajti nič več nismo razcepljeni, nismo Balkanci, ki bi se med seboj prepirali in služili vsem in vsakomur. Ne, mi smo danes sestav več narodov, ki gospodarijo sami in ki so vsi skupaj vzeto gospodarji te države. Nikoli ne bomo dovolili, da bi tej državi gospodaril kdo drug. (Viharno ploskanje in pritrjevanje.)

Uspelo nam je, da smo zedinili narode, ki so bili razkosani skozi stoletja. Uspelo nam je ustvariti krepko narodno skupnost, ustvariti pogoje za popolno uresničenje nove družbe za uresničenje socializma. Vendar mi nimamo samo novega sistema, mi imamo tudi nove ljudi, ljudi z novimi pojmi o notranjem življenju in z novimi pojmi o mednarodnih odnosih. Od vsakogar zahtevamo, da spoštuje našo enakopravnost. Nikoli več ne bomo sužnji ali sateliti, temveč hočemo, da smo enakopravni člen svetovne skupnosti zato, ker naš narod zasluži spričo svojih velikih dejanj, ki jih je izvršil med vojno v interesu osvoboditve sveta od srednjeveške more in zla — fašizma. Do tega imamo pravico tudi zato, ker si ustvarjamo danes z lastnimi silami lepše in srečnejše življenje. (Burno vzklikanje socialistični Jugoslaviji, Partiji in Titu.)

Uspesno smo si priborili svobodo s svojimi lastnimi silami prav zaradi tega, ker smo bili enotni. Povsod v Sloveniji in na Hrvaškem, v Srbiji in Črni gori, Makedoniji, Bosni in Hercegovini smo stopali paralelno, ustvarjali smo oborožene partizanske odrede, ustanavljali brigade, divizije, močno ljudsko vojsko. To pomeni, da so ustvarili naši narodi z borbo na bojnem polju, v največjih bitkah, v krvavih mukah to složno skupnost, ki jo imamo danes. Odpravili smo nacionalno vprašanje kot problem, ki je moril naše narode, in danes so naši narodi vsi svobodni, vsak se upravlja sam, zaradi česar je ta celota, ta skupnost, ki se imenuje Federativna ljudska republika Jugoslavija, toliko močnejša. Po končani vojni smo se lotili ustvarjanja materialne podlage za nadaljno graditev in za dosego lepšega in srečnejšega življenja današnjih in bodočih rodov. Na tej poti imamo velike težave. Ne le, da nismo imeli za materialno podlago nič drugega kot roke, visoko zavednost in voljo do dela, da bi ustvarili nekaj lepšega, kot je bilo, ustvariti socializem, — smo poleg gmotnih težav zadeli tudi na velikanske ovire, ki so nam jih delali od zunaj.

Tako slabe, ekonomsko slabe, brez sredstev in tako rekoč brez tistega, kar je najglavnejše ljudem, ki hočejo doseči svoj življenjski standard, so nas hoteli takoj v začetku podvreči drugemu suženjstvu, da bi bili suženj dozdevnemu velikemu bratu, da bi bili »bratsko« zaslužnjeni Sovjetski zvezi.

Seveda nismo bili pripravljani na čigarkoli suženjstvo, četudi bi bilo bratsko, saj najtežje je »bratsko« suženjstvo. (Ploskanje in dolgotrajno odobravanje.) Dejali smo: »Ne, tam vas je dosti, imate dosti zemlje pri sebi, tu pa hočemo biti mi gospodarji. Če

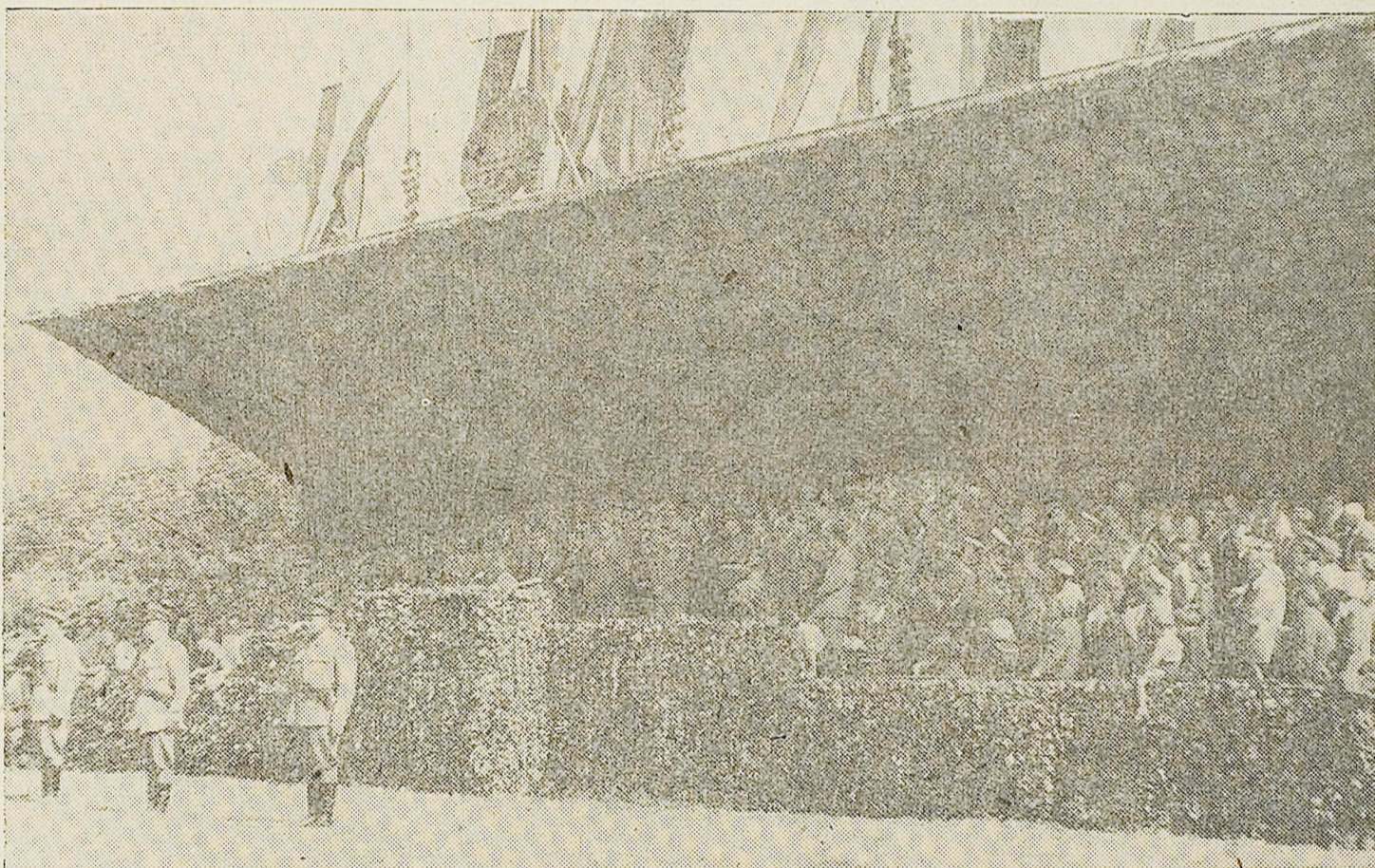
nam boste potrebni, vas bomo poiskali, dokler pa vas ne bomo iskali, nam niste potrebni.« (Močno vzklikanje in ploskanje.) Toda to njim ni ugajalo. Niso mogli razumeti, kako da ta veliki starejši brat nima pravice ukazovati svojemu mlajšemu, če smo bratje. Ne, že stoletja in stoletja smo razdeljeni, deli nas velikansko prostranstvo, oni so se razvijali v drugih okoliščinah, mi pa zopet v drugačnih, oni so zaostali, mi pa smo napredovali. Če si velik, lahko uporabiš svojo pamet samo zase, ne pa tudi za nas; tvoja pamet naj služi tebi, mi pa bomo že našli zase pameti in znanja, da se bomo sami upravljali. Tvoja veličina ne pomeni kako genialnost. Rekli smo jim, če hočejo zares, da bi bili bratje in enakopravni, tedaj morajo drugače ravnati z nami, ne pa komandirati. Tega niso hoteli in mi smo se razšli. In dobro je, tovariši in tovarišice, da smo se razšli. (Vzkliki: Tako je, tako je!) Kakšna sreča, če bi se bili že prej razšli. Za nas bi bilo to še boljše. (Močno odobravanje.) Toda tudi to je dobro, ker smo se obdržali in hodimo samo po svoji lastni poti, kakor vemo in znamo, delamo, kakor najbolje moremo, da bi zgradili svojo državo in uresničili socializem, pri tem pa se nikomur ne prodali in ne bili nikogar satelit. V tem smo doslej uspeli, uspeli bomo pa tudi v prihodnje, bodite prepričani, pa naj pride kar koli. Taka je stvar s tem našim velikim bratom.

Poleg tega tovariši in tovarišice, v vseh teh letih po vojni nismo imeli dosti sreče niti glede letine. Stalno nas spremljajo elementarne nezgode, suša, toča in drugo, kakor da se je sam vrag spravil nad

srečno družbo, v kateri bodo vsi državljani enakopravni, srečni in bodo imeli človeka dostojno življenje. Naša stvar je, kako to delamo, kajti mi najbolj vemo, kako je treba pri nas delati.

Kadar mi govore o zahodni demokraciji, sem odgovarjal, da je morda dobra zanje, ni pa tudi za nas. Naši demokraciji smo začeli graditi trdne temelje s tem, da smo ji dali ekonomsko podlago. Delavci smo postavili na njihova mesta, dali smo jim tovarne v roke, da jih vodijo, in mar to ni demokracija, kakršne ni na svetu? Mar ni demokracija, če ljudje upravljajo sami sebe s svojimi odbori, če so odpravljeni osrednji organi in se njihove dolžnosti prenašajo navzdol? Mar to ni najboljša demokracija, ki si jo je mogoče zamisliti, socialistična demokracija? Še naprej bomo hodili po tej poti, toda ne v anarhijo, marveč zavestno, in taka demokracija bo ponos naše socialistične domovine in nas Jugoslovancev.

Večkrat nam pravijo, da imamo UDV, jaz pa jim odgovarjam, da imajo oni policijo. Pravijo nam, da zapiramo ljudi, jaz pa jim pravim, da oni prav tako zapirajo in poleg tega še pretepajo z gumičevkami, česar mi nikoli nismo delali. Odgovarjam jim, da oni branijo svoj režim, da imajo policijo in drugo, kar se jim zdi potrebno, mi pa gradimo novo družbo, ki jo branimo pred vsemi ostanki, ki ji groze. Velikanska večina našega ljudstva, 98 in več odstotkov je za socialistično Jugoslavijo, samo okrog 2 odstotka pa za staro. Temu malemu odstotku, ki bi hotel staro, seveda ne bomo dovolili, da bi zastrupljal naše de-



nas. Nobeno leto nismo imeli prav dobre letine. Tudi letos, ko smo mislili, da bomo končno splavali iz težav in ko smo računali, da bo vse dobro poteklo, je bila strahovita suša v najrodovitnejših krajih države, v naših žitnicah — Vojvodini, Slavoniji in drugod. Seveda nas to ne bo oviralo, da ne bi nadaljevali svoje poti graditve, čeprav bo morda nekoliko omejena. S tega mesta lahko povem vsem našim državljanom, da se ni treba bati, da bi pri nas ljudje umirali od lakote in da bi nastala lakota. Danes smo že v drugih možnostih, danes smo v možnosti, da zagotovimo vsaj najosnovnejšo prehrano. Nekaj imamo rezerve, nekaj bomo zunaj kupili, pa bomo preprečili lakoto. Toda, tovariši in tovarišice, opozoriti moram, da je letošnja suša po svojem obsegu še hujša kakor v letu 1950. Prizadela nam je škoda za okroglo 140 milijard dinarjev, kar pomeni, da je za to vsoto oškodovan nacionalni dohodek. To je velikanska številka, ki zadene našo skupnost kot celoto. To pa seveda ima posledice in poraja razne probleme. V našem izvozu smo črtali eno izmed najvažnejših postavk, izvoz koruze, ki je zavzemal glavno mesto med našimi kmetijskimi pridelki. To nam bo otežkočilo uravnovešanje plačilne bilance v inozemstvu. Ne bo nam otežkočalo nakupa tega, kar potrebujemo za izpolnitev petletnega plana, kajti to je zagotovljeno, pač pa razvoj naslednjih planov, v katerih smo zamislili graditev podjetij za izdelovanje in ploskanje.) Odločili smo se iti po svoji poti. Ničesar ne delamo umazano, ničesar ne delamo skrivaj, saj vidite, da puščamo slehernega v našo državo, da vidi vse, kar hoče. Delamo pošteno in nas vodi zares časten namen, velika ideja, da bi zgradili skupnost,

lovne ljudi. Takim ljudem dopuščamo, da delajo svoje pripombe, in to lahko delajo tako dolgo, dokler ne preidejo h konkretnemu delu, škodljivemu za skupnost, kajti mi preganjamo samo tiste, ki dejansko delajo za to, da bi izpodkopali temelje tega, kar smo tako težko dosegli.

Glejte, tovariši in tovarišice, taka in podobna vprašanja nam stalno postavljajo. Človek se seveda utruji od govarjanja nanje in nekega dne bom kratko dejal — pojdite v tovarne, v zadrage, v ustanove, in sami pogledajte — zakaj bi vam jaz predaval. Ta predavanja bi lahko razumeli kot propagando, zato je najbolje, da greste sami in se prepričate. Pojdite pa tudi v zapore in prepričali se boste, kdo sedi tam. Našli boste kakega reakcionarja, kakega informbiroja ali duhovnika, ki se je pregrešil proti zakonu. (Odobravanje.)

Tovariši in tovarišice! Sedaj bi rad govoril o nekem problemu, ki je pereč že od končane vojne. To je vprašanje Trsta, tržaški problem. Ko sem prihajal sem, mi je tovariš, ki smo ga srečali po poti, zaklical: »Tovariš Tito, Trst!« Vedel sem, kaj to pomeni in kaj hoče, da naj govorim o Trstu. (Ploskanje.)

Že nekajkrat smo se izjavili o tem, kako mislimo o vprašanju Trsta. Toda kakor vse kaže, je vse to bob ob steno, ker naše izjave odklanjajo odgovorni italijanski ljudje, pa celo nekateri na Zahodu. Kličujejo se na tripartitno deklaracijo, toda mi te deklaracije ne priznavamo. (Vzklikanje: Tako je!) Mi smo rekli, da je najboljša rešitev v kondominiju, in ne moremo reči drugače. To je najboljša rešitev, če nam že ne dajo tega, do česar imamo pravzaprav

Za Trst ne bomo nikdar barantali

vso pravico. Zakaj je to najboljša rešitev? Zato, ker bi imela kakršna koli razdelitev več ali manj slabe posledice, ne bi imela novega učinka v nadaljnjih odnosih med nami in Italijo v prihodnosti. Gledati pa moramo, da bi bili ti odnosi v prihodnje čim boljši. In dosegli bi jih lahko prav s takim kondominijem.

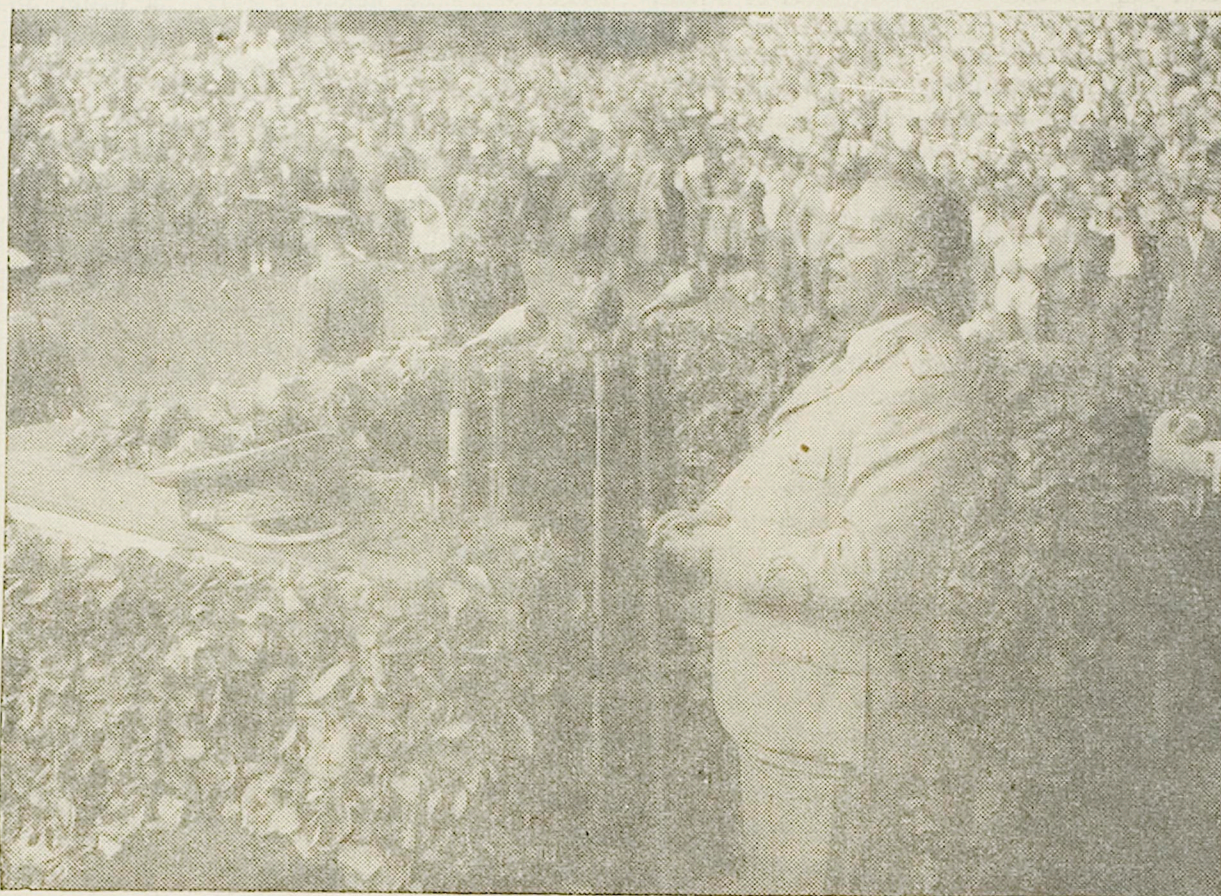
V Italiji postavljajo De Gasperi in drugi vprašanje narodnostnega načela, jaz pa vam bom povedal, kako razumejo oni to narodnostno načelo. Glejte, tako ga razumejo: Če je večina v Trstu italijanska, je to glavni dokaz, čeprav žive med Trstom in Kopro sami Slovenci in so v Kopru spet Italijani v večini. Torej Slovenci nič ne pomenijo, kontinuiteta mora biti itd. To je tako imenovano podaljšano narodnostno načelo.

Oprostite, mi tako ne gledamo. Če gledamo narodnostno, tedaj je ozemlje do Soče slovensko, znotraj pa imamo narodnostne skupine. (Navdušeno pritrjevanje.) Tržaško predmestje je slovensko, tam so Žavlje in Škedenj ob sami mestni meji. Vse to so slovenske vasi. V Trstu samem živi mnogo Slovencev in članov drugih naših narodnosti. Po vsem tem njihovo že omenjeno pojmovanje narodnostnega načela ne more vzdržati kritike. Če bi šli po tem narodnostnem načelu, tedaj bi vzeli tudi New York, potem vzamejo lahko tudi Chicago, tako da bi morale priti vse do Chicaga pod Italijo. (Smeh.) Pri vsem tem se opirajo na etnično majhne skupinice, vendar ni to noben razlog za to, da vztrajajo na takem načelu. (Ploskanje.)

Tovariši in tovarišice! Njim ne gre za to, da se reši to vprašanje z nekakšno razdelitvijo, ki bi bila za nas več ali manj škodljiva, kajti nam bi že škodovalo, če bi se odrekli le Trstu. Že to je velika krivica, ki nam je bila storjena na mirovni konferenci in z mirovno pogodbo. Toda njim je vse to bolj potrebno kot propaganda za reševanje njihovih lastnih notranjih zadev. Kondominija se bojijo. Bojijo se ga zato, ker bi se čez 10 ali 15 let kondominija po skupni upravi z menjanjem guvernerja vsaka tri leta lahko popravila tista dejanja, oziroma boljše zla dejanja, ki so jih prizadevali fašisti našemu prebivalstvu dan na dan skozi desetletja. Dvajset let so na tem ozemlju raznarodovali naše ljudi in mi imamo vso pravico, da zahtevamo 20 let za popravo de denacionalizacije. (Navdušeno pritrjevanje in vzkliki: »Tako je!«)

Ne zahtevamo, da bi bila tam naša jugoslovanska uprava oziroma vsa oblast, prav tako pa ne dovolimo, da bi bila njihova. Naj ima Trst svojo oblast tistega naroda na svobodnem ozemlju Trsta, ki živi tam, tako v Trstu kakor v vaseh, oblast, ki bo ustrezala njemu, pod nadzorstvom enega ali drugega guvernerja ob sodelovanju namestnika guvernerja. Nočejo slišati o tem. Oni vedo, kaj bi iz tega nastalo. Zato danes vztrajajo na tem in pritiskajo na zaveznike na zahodu, da bi se tržaško vprašanje rešilo na podlagi tristranske deklaracije. Pravim in povedal sem že njim in zahodnim zaveznikom, da ne priznavamo tristranske deklaracije, da tako dolgo, dokler Italijani nosijo to deklaracijo v žepu kot pilulo proti glavobolu, ne more biti govora o tem, da se reši vprašanje Trsta. (Odobrovanje.)

Moram vam povedati, da so nam zahodne sile — ne vem, kaj so povedale Italiji — povedale precej odločno, da bi se to vprašanje moralo rešiti, jaz pa sem videl, da je njihovo mnenje vendarle bolj na oni strani kakor na naši. Tako ne moremo iti naprej. Za Italijo je vprašanje Trsta gospodarsko sploh nepomembno, kajti Trst bo umrl pod njo, ne bo imel



življenja Italija ima najmanj 10 takih pristanišč, za nas pa je Trst velikanskega gospodarskega pomena, — nacionalnega, zemljepisnega in gospodarskega. Potemtakem nam ne gre za kako kljubovanje Italijanom, ki so bili še včeraj naši okupatorji. To ni zaradi tega. Naša sveta pravica je, da se borimo za naše pravice okrog Trsta. (Viharno pritrjevanje.) Do tega imamo zgodovinsko pravico. Njim pa je Trst potreben samo zaradi njihovega tekmovanja v večstrankarskem sistemu, zaradi prikrivanja njihove ekonomske šibkosti itd., zaradi volitev, zato, da posamezne stranke lahko licitirajo in nadlicitirajo s Trstom. Najglasnejši so sedaj komunisti, se pravi, ne komunisti, pač pa informbirojci, ker jih jaz ne priznavam več za komuniste. Oni so tam najglasnejši in so celo nekatere pametne stvari, ki jih je povedala italijanska vlada v zvezi s Trstom, takoj napadali kot nekaj, kar izdaja italijanske interese. Ko pa smo z njimi govorili o Trstu in ko smo menili, da je treba iti na roko italijanski kompartiji, ker je ena izmed najmočnejših partij, in zato, ker živimo drug poleg drugega, smo sklenili, — tako jaz kakor Togliati, — da Gorica in vse ozemlje razen mesta Trsta pripadata nam, mesto Trst pa njim. Težko sem privolil tudi na to, pa sem vendar privolil.

Danes pa drugače gleda na to, ker mu iz Moskve pravijo: »Ne smeš biti v Trstu izven licitacije ti, marveč De Gasperi.«

To je njihova notranja zadeva, za nas pa je to življenjsko vprašanje, vprašanje življenja na tem področju. Zakaj je to življenjsko vprašanje za nas? Zato, ker bi hoteli dokončno rešiti danes, da ne bi morali jutri spet krvaveti za naše ozemlje. (Odobrovanje.) Z Italijo hočemo najboljše in najlepše odnose. Italija sedaj načinja vprašanje, da bi se rešil problem Trsta, in se izgovarja, da je v Atlantskem paktu, da je dala velikanske žrtve, ker je stopila v Atlantski pakt. Zakaj pa je vstopila? Zato, da ima pravico zahtevati odškodnino? Zato je stopila v Atlantski pakt — in

zato naj bi ji bilo treba dati Trst? Sporočamo jim, da mi ne bomo plačali, zato ker so oni stopili v Atlantski pakt, naj drugi plačajo, ne pa da bi šlo na naš račun. Skratka, oni hočejo izkoristiti Atlantski pakt kot zasedo, ker danes ni Hitlerja, na katerega bi se opirali za dosego svojih ciljev, in zato hočejo izkoristiti Atlantski pakt (Ploskanje in vzkliki: Živel Tito!)

Odkrito pravimo, tu je naša roka, pustimo za sedaj na strani vprašanje Trsta, če se to ne da zaradi predmetov širokepotrošnje. Poleg tega je verjetno, da bo imela ta suša tudi zelo težak učinek na živinski sklad, ker ni niti dovolj krme za živino prav v krajih, kjer goje največ živine. Vse to skupaj se torej odraža na naši ekonomiki. Vendar pa bomo v glavnem obvarovali naše ljudi lakote. Nabavljamo in nabavili bomo sredstva, ki so potrebna za življenje naših ljudi. Toda upoštevajoč velikansko škodo, ki nam jo je povzročila suša, ne smemo pozabiti, da nas mora prav to spodbuditi, da bomo do skrajnih meja storili vse, kar je potrebno, da rešimo, kar se da rešiti, da se posledice ne bi odražale na naši ekonomiki, zlasti kmetijstvu, več let. Potrebno bo skrajno varčevanje v vsakem pogledu, potrebna disciplina, zavest o tem, kakšne posledice ima ta škoda. To moramo stalno pred očmi, ta zavest mora biti pri naših ljudeh. In če bi kdo rekel, da je vlada kupila nad 30.000 vagonov pšenice, da imamo nekaj rezerve in da bomo izhajali ter da gre lahko zato vse po starem, mu je treba odgovoriti, da bi nas to utegnilo vreči nazaj in da bi utegnilo imeti težke posledice za vso našo državo. Ne smemo se demoralizirati, pač pa moramo ne glede na potrebe preskrbe napeti vse sile, da bomo škodo, povzročeno po elementarnih nezgodah in suši, čimprej premagali.

Imamo ljudi, ki zelo radi pretiravajo naše možnosti, kar je škodljivo. Nam ni treba pretiravati naših možnosti; včasih je prav, če smo bolj skromni pri ocenjevanju naših velikih uspehov, saj zavise od marsičesa. Imamo ljudi, ki megalomansko mislijo, da naredimo lahko danes že vse. Ne, tega ne moremo in povedal vam bom, zakaj ne.

Zadnja leta smo dobili pomoč od nekaterih držav predvsem od Amerike in potem od Anglije, Francije in drugih. Ta ekonomska pomoč nam je izredno olajšala naš razvoj in zgraditev; omogočila nam je, da premagujemo naši ljudje lažje težave, s katerimi se borimo, da jim ni treba stradati. Ta sredstva niso bila majhna. Za naše razmere so bila kar velika. Vendar nikar ne mislite, da nam bodo ljudje iz tujine stalno pomagali. Ti ljudje gledajo tudi na to, kako si sami pomagamo, ali delamo vse, kar je v naši moči, da nam ne bi bilo treba sprejemati pomoči. To je osnovna stvar pri vsej tej zadevi. Že nekajkrat sem povedal, da bomo veseli, ko nam več ne bo treba prejemati pomoči iz tujine, kajti nikar ne mislite, da na Zahodu vsi ljudje to pomoč odobravajo. Posebno v zadnjem času ugotavljamo težnje, da se ta pomoč izkoristi za uresničenje določenih želja in popuščanja z naše strani, ki jih mi ne moremo sprejeti. Za tem gredo na Zahodu nekateri posamezniki in če bi se to dlje nadaljevalo, bi se lahko zgodilo, da bi celo odgovorni ljudje na Zahodu postavili pogoje. Tu gre za milijone in milijone dolarjev in če jih že



Sodelovali bomo z vsakomer, ki misli pošteno, in to, da bi ohranili mir in mirno sodelovanje

dajejo, si lahko tudi prizadevajo, da za to kaj dobijo.

Zaenkrat jim vračamo v ogromni meri že s tem, da smo tu na tem ozemlju na Balkanu, geografsko in duhovno enotni, da imamo močno oboroženo armado in da stojimo kakor stena, ki brani tako sebe kakor Zahod, s čimer brani obnem tudi sebe. Tako je Zahod s te strani v veliki meri zavarovan. Znašli smo se na tem ozemlju, sprli smo se z Rusi, ki ogrožajo neprestano s svojimi sateliti naše meje, in že samo s tem, da branimo svojo svobodo in neodvisnost, branimo objektivno tudi Zahod. Ne smemo namreč pozabiti, da straši v svetu še vedno nevarnost vojne, da imamo še vedno ljudi, ki si prizadevajo, da bi se reševala povojna zunanjepolitična vprašanja z orožjem. Med temi so danes ti na Vzhodu prvi in vidite, naša zasluga, da smo tu, da smo ogromno žrtvovali, da si pritrjujemo od ust, da bi se oborožili in vzdrževali našo armado. Ta naša odločna volja, da branimo tla, ki so bila skozi stoletja prepojena s krvjo, nam omogoča, da prejemo pomoč. To se tudi njim izplača, če pa bi oni nekega dne videli, da ne delamo vsega, kar je za nas same potrebno, nam te pomoči ne bodo več dajali. Mi pa ne bomo sprejeli nobenih pogojev. Zato je treba, da se čimprej izvlečemo iz teh težav, da ustvarimo čimprej sredstva za ozdravitev naše plačilne bilance, ker nam potem ne bo več treba prositi za pomoč in prejemanje jo in ker bomo lahko odkrito gledali drug drugemu v oči. Nastopali bomo lahko tako, kakor to ustreza interesom naše države in interesom miru, kajti tudi naprej bomo kakor doslej stremeli, in nihče nam ne bo mogel očitati, zakaj smo storili to tako in ono drugače. (Pritrjevanje.) Takih očitkov pa je danes, tovariši, kar precej.

Tisoči in tisoči ljudi, ki prihajajo v našo državo, zastavljajo najrazličnejša vprašanja: »Kje imate vestranski sistem, kakaj stopate v socializem, zakaj si ne vzamete vzor zahodne demokracije?« itd. Upira se mi že imeti predavanja in razlagati te stvari in rad bi, da bi jim smel reči: »Pustite nas pri miru, glejte svoje stvari, mi bomo pa svoje. (Odobranje vaših notranjih razlogov rešiti kolikor toliko moglo ustrezati. Pojdimo k sodelovanju v drugih vprašanjih, ki so svetovnega pomena, kakor so vprašanje gospodarske zamenjave, vprašanje ohranitve miru na svetu, odstranitve vseh elementov med državami Evrope, ki bi jih lahko izkoristila Sovjetska zveza, da bi to skupnost oslabil in laže dosegla svoje smotre. Ne, oni hočejo slišati o tem, Enkrat sem že povedal in sedaj ponavljam: Lahko sodelujemo z Italijo in treba je sodelovati, ker je to koristno za Italijo kakor za nas. Hočemo, da se ta stvar poleže in da bi delali za druge stvari, to se bo že pozneje rešilo. Morda se bodo na njihovi strani pozneje razumneje lotili te zadeve, ker se ta stvar pri njih napihuje vsak dan čedalje bolj, da bi nekega dne lahko pri njih zaradi tega prišlo do eksplozije. To pa je škodljivo. Ne smemo podžigati sovraštva ene države proti drugi. Mi cenimo italijanski narod, ker vemo, s kakšnimi težavami se bori. Želimo z njim živeti v miru, ker je vedno laže živeti v miru, kakor pa se vojskovati. Tega nečemo. Nočemo proti nikomur dvigniti puške razen proti tistemu, ki bi hotel vkorakati v našo državo. Ponovno pravim: Tu je naša roka. Če ne moremo takoj rešiti tega vprašanja, želimo sodelovati v drugih vprašanjih, o njem pa bomo govorili pozneje.

Končno smo mi dali že dva predloga, sedaj pa predlagajte kaj še vi. Tripartitna deklaracija ni noben predlog, sprejeta je bila v času volitev, ko je bilo treba pridobiti glasove, takrat, ko smo se mi spoprijeli z Rusi. Sploh je naša nesreča v tem, da obstoja ta deklaracija, ki ovira pravilno rešitev tega vprašanja. Mi Jugoslavlani ne napihujemo vprašanja Trsta, temveč odgovarjamo samo na propagando in klevete, ki si jih tam izmišljajo.

Glejte tovariši in tovarišice, kaj pišejo njihovi časopisi. V teh je vse polno raznih žalitev in klevet. Danes je prišlo na primer že do tega, da pišejo da bi bilo treba spraviti pomoč, ki nam obljublja Zahod, v vezo z vprašanje Trsta. »Ali hočete pomoč, ali ali je nočete? Če vam je do pomoči, odpovejte se Trstu, če pa tega nočete, ne boste prejeli pomoči.« Tako piše italijanski tisk. Neki pisec je napisal v »Momento Sera« celo tole: »Sedaj morajo vzeti zahodne sile v eno roko palico, v drugo pa kruh, hočeš kruh ali palico?« Tu lahko povem, da niso prejeli jugoslovanski narodi nikoli od nikogar hrane pod grožnjo palice in da je pod takimi pogoji tudi nikoli ne bodo od nikogar prejeli. (Dolgotrajno pritrjevanje in vzklikanje: Tito — Partija!) Naše ljudstvo je preveč ponosno, da bi to sprejelo.

Predsednik italijanske vlade gospod De Gasperi se čuti strašno užaljenega, ker sem v Splitu rekel, da imajo nekateri ljudje onstran morja na drugi obali stara mišljenja; s to izjavo — ko sem govoril pred

našo vojno mornarico — sem baje razžalil Italijo. Rekel sem »Za nekatere ljudi na drugi obali« in sedaj ti naenkrat pride De Gasperi kot prvi izmed teh »neklih ljudi«. Kaj morem za to, če ga je to zadelo? Hotel sem samo opozoriti na take pisune, kakršni so pri skoraj vsakem listu v Italiji. S tem nisem imel namena razžaliti italijanskega naroda in ga dejansko tudi z ničimer nisem razžalil, kakor tudi Italije ne. Toda pravico imam govoriti na osnovi izkušelj in kar koli sem rekel, sem povedal na tej osnovi. V naši domovini so zidovi še črni, nad hišami še ni streh, grobovi so še sveži, naše matere so še vedno oblečene v črno, — mar nimam pravice govoriti? Ali lahko verjamem temu, kar pišete in govorite? V Splitu je Tito govoril o mejah, da jih bo branil vsako ped, toda te meje so zajamčene z mirovno pogodbo. V redu, vse to je lepo, toda mi smo imeli že več mirovnih pogodb, vendar ni papir nikoli odbranil naših meja, temveč je vedno morala spregovoriti puška. (Dolgotrajno odobravanje in vzklikanje: Tako je!)

Po vsem sodeč gospod De Gasperi ne bere nobenega italijanskega časopisa, kakor da se vse to njega ne tiče. Nič ne ve, strašno je sentimentalni in fin v svojih izrazih, govori baje z nami v zelo vljudnem jeziku, mi pa tako nerovno in surovo. Pri tem pa ne more niti ne sme biti surov. On in vsi bi morali biti še posebno vljudni, da bi poravnali vse tiste grobstvi, ki so jih zagrešili v letih okupacije.

Gospod De Gasperi govori o tem, kako so naše meje zajamčene z mirovno pogodbo. »Corriere della Sera« pa piše naslednje: »Če smo sedaj odkriti privrženci Atlantskega pakta, obljubljam, da bomo še bolj odkriti in temu paktu privrženi tistega dne, ko bo na obalah Istre spet zaplapolala italijanska zastava.« Lepa reč! Gospod De Gasperi tega ni prebral, jaz pa sem to prebral in zato sem tam tudi tako govoril in tako govorim tudi tukaj. (Dolgotrajno ploskanje.)

Tovariši in tovarišice! Mi smo šli skozi presurovo šolo, da bi nas nekdo lahko vlekel za nos. To ni več mogoče. Prav dobro vemo, kdo govori v Italiji resnico in kakšni so njihovi nameni. Vsi od informacijcev, ki se še vedno imenujejo komuniste, pa do skrajnih reakcionarnih elementov in fašistov imajo stare pojme o Jugoslaviji: prodiranje na Balkan, ponovna priključitev naših obal. To spoznate lahko dan za dnem iz njihovega tiska ob raznih prilikah in iz govorov. Ali ima tedaj De Gasperi pravico govoriti o tem, da sem bil surov, ko sem dejal, da ne bomo nikomur dovolili vtikati se v naš socialistični vrt?

Tako je s temi stvarmi in nič drugače. Mi želimo

Na čast maršala Tita in ostalih gostov je bilo v hotelu »Toplice« prirejeno slavnostno kosilo. Udeležili so se ga bivši borci slovenskih brigad in ostali zastopniki množičnih organizacij ter javni in kulturni delavci. Ob tej priliki je delegacija starih partizanov in aktivistov Dolenjske izročila maršalu Titu kip partizanke in album slik Novega mesta.

Med kosilom sta maršalu Titu nazdravila predsednik vlade LR Slovenije Miha Marinko in narodna heroja Albina Hočevar in polkovnik Jaka Rojšek.

Maršal Tito se je zahvalil za darila in zdravice ter dejal:

»Danes sem bil zares pod močnim vtisom vsega, kar sem videl. Ljudstvo v Sloveniji zelo ceni in ne pozabi tako lahko svoje preteklosti, to pa izraža v raznih manifestacijah. Toda tako veličastnega prizora, tako veličastne množice ljudi v Sloveniji, ki je majhna po številu prebivalcev, nisem pričakoval.

Ko sem gledal današnjo proslavo, mi je prihajalo mnogo raznih misli in bil sem ganjen od radosti, ko sem videl, da kolektivna zavest, socialistična zavest vseh naših ljudi prežema čedalje širše in širše množice, kar se izraža v tem, da prehajajo ljudje deset in sto kilometrov, da bi dali izraza svojemu navdušenju, da bi povedali svoje misli in se spomnili preteklosti, ki so jo preživeli. Vem, da je pri nas mnogo težav. Ljudje, ki delajo in grade, ne morejo vedno s pesmijo delati. Pridejo tudi znoj, napor in težave. Vse to pa delamo zaradi enega veličastnega smotra, zaradi zgraditve lepše prihodnosti.

Lahko vam povem, da sem redkokdaj, morda celo nikoli, videl takšno zborovanje, kot je bilo današnje. Ponoč, kjerkoli potujem, srečujem iste izraze navdušenja in to ustvarja pri nas odločnost in voljo, da hočemo

imeti z Italijo dobro sosedne odnose, vendar dobre odnose na poštenu osnovi, odnose, ki bodo temeljili na načelih enakopravnosti in ne v škodo interesov naše niti njihove države. Takih odnosov si želimo. To sem vam hotel, tovariši in tovarišice, povedati o vprašanju Trsta, kajti Trst danes ni samo vprašanje Slovenije, temveč vse naše socialistične skupnosti, vseh naših narodov. Naši narodi so preveč žrtvovali in dali, da bi mogli še kaj žrtvovati in dati. Če ima kdo pravico govoriti o žrtvah, tedaj imamo to pravico mi. Nikoli ne bomo nadomestili tega, kar so nam prizadejali v tih letih divjanja v naši državi, ne morejo nam tudi povrniti mrtvih, obešenih in postreljenih, ne morejo nam niti ne želijo popraviti materialne škode, ki so nam jo tukaj prizadejali. To sem vam hotel povedati danes na tem zboru. (Ploskanje.)

Tovariši in tovarišice! Povedal sem vam nekaj malega o naših težavah. Nam, ki se s tem pečemo, se ni lahko bosti z vsem tem. Ko vas takole gledam, vas vse, ki ste tukaj, 250.000 ljudi, ki ste ena misel in ena volja, tedaj so vse te stvari za nas malenkostne. Mi lahko vztrajamo in zmagujemo tudi na diplomatskem polju, ker imamo v rokah pravično stvar. Za nami je 16 milijonski narod kakor stena in to nam daje moralno moč, da povemo vsakomur, kar mislimo. (Dolgotrajno pritrjevanje.)

Tovarišice in tovariši! Svet danes že pozna našo državo, spoznal je duha, ki preveva naše ljudi, pozna misel naših ljudi, ve, da je to ponosen narod, da je ta narod strašno trpel, da je prenesel nadčloveške napore. Danes imamo mnogo prijateljev v svetu. Prizadevali si bomo, da teh prijateljev nikoli ne izgubimo. Sodelovali bomo z vsakomer, ki misli pošteno, in to, da bi ohranili mir in mirno sodelovanje. Na strani tistih smo, ki so proti novim vojniam, proti napadu in napadalcem. Mi smo na strani naprednega človeštva in ne glede na težave vam povem: Dokler bo preveval naše narode duh, kakor jih preveva danes, — in jaz verjamem, da temu ne bo konca, — ga ne bo zlomila nobena sila.

Tovariši in tovarišice! S tega mesta vas toplo pozdravljam in želim iz srca delovnim ljudem Slovenije, ki so premagali velike napore in dosegli odlične rezultate, da bi vztrajali pri graditvi socializma v svoji domovini in prispevali tako svoj delež skupnosti, da bi zaplapolala zastava socializma nekega dne v vsem svojem sijaju na tej veličastni zgradbi, ki se imenuje nova federativna ljudska republika Jugoslavija. (Navdušeno vzklikanje in pritrjevanje.)

Naj živi ljudska republika Slovenija!

Naj živi Federativna ljudska republika Jugoslavija!



nadaljevati po naši poti, pa naj bo karkoli. V našem dnevnem delu je seveda dosti velikih muk in težav. Pri tem delu najbolj čutimo tisto, kar je nepravilno, kar nas ovira, da bi napredovali, pa malo pozitivnega. Ko pridem na take proslave, sem srečen in zadovoljen, ker vidim tudi tisto, kar je pozitivno. To pozitivno je izraz na obrazih ljudi, izraz navdušenja. Naši ljudje se zavedajo svojih težav in uspehov.

Se ena stvar mi ugaja, ker vidim, da naši ljudje v velikanski večini išo megalomani, ne pretiravajo. Če to govorimo, delamo zato, da bi te pojave izkoreninili. Skromnost in zavest o svojih uspehih in težavah ter nalogah morajo biti vrline državljana socialistične države.

Nato je maršal Tito poudaril, da je napravila Slovenija velikanski korak naprej zaradi naporov svojih deiovnih ljudi in da mora pomagati zaostalejšim republikam, na primer Bosni in Hercegovini in Makedoniji,

da bodo organizirale in tehnično vodile industrializacijo. Dejal je, da priznavajo ta napredek tudi vsi ino- zemci, ki prihajajo v našo državo in da je vzrok za to v preteklosti, v kadrih, ki jih ima ta republika, in v delavnem razredu, ki je tu relativno najštevilnejši.

»Če zahtevamo,« je dejal dalje maršal Tito, »da gredo ljudje iz Slovenije v druge republike, ne delamo tega zato, da bi tam ljudje omedlevali od dela, pač pa zato, da bi bili učitelji in pomagali pri vzgoji kadrav in delavcev. Slovenija nam mnogo pomaga, da laže obvladujemo tehnično zaostalost.«

»Dvigam čašo za razvoj in srečo slovenskega naroda, za razvoj in srečo vseh naših republik, za delovne ljudi Slovenije, ki dajejo velike napore za izpolnitev nalog, ki smo jim jih naložili.

Naj živi Ljudska republika Slovenija! je končal svojo zdravico maršal Tito.

De Gasperijeva „kontinuitetna etnična linija“ Sprehod po svetu

De Gasperi misli rešiti tržaško vprašanje na dva načina: priključitev STO na osnovi tripartitne deklaracije ali pa plebiscit. O plebiscitu v sedanjih političnih pogojih je nemogoče govoriti, ker ne obstajajo realni in zgodovinski pogoji za to. Plebiscit bi bil mogoč le takrat, ko bi se vzpostavilo v Trstu znova takšno stanje, kakršno je bilo pred italijansko zasedbo. Italija je s 25 letnim raznarodovanjem odvezla ozemlje njegovo stvarno lice z množičnim naseljevanjem Italijanov in bi bil potemtakem plebiscit le navadna farsa.

Kaj zanimiv pa je De Gasperijev predlog o priključitvi STO na osnovi tripartitne deklaracije z dne 20. marca 1948. leta. V tem predlogu se sicer predvideva, da bi bilo treba tu pa tam spremeniti bodočo mejo (tripartitna deklaracija zahteva vrnitev celotnega STO Italiji), toda le pod pogojem, da se ohrani »kontinuitetna etnična linija«. Ne samo, da je ta predlog odraz italijanskih imperialističnih težnj, temveč je tudi dokaz, kako Italija »inteligentno«
pojamuje etnična načela.

De Gasperi zahteva ves obalni pas cone B pod izgovorom, da predstavlja večino v nekaterih obalnih mestih kakor Koper in Izola, italijanska prebivalstva. Obenem si De Gasperi izmislja, da so Italijani tudi tam, kjer jih sploh ni. Ne jemlje pa v poštev, da je številno vmesno prebivalstvo popolnoma slovensko. To pomeni, da zaradi 10 kv. kilometrov površine, na kateri živi italijansko prebivalstvo, bi bilo treba odstopti Italiji 100 kv. kilometrov ozemlja, na katerem strnjeno živi slovensko prebivalstvo. To je fašistično načelo, ki pravi, da zavisli okolica od mesta, ne pa mesto od okolice.

Prav je povedal maršal Tito v govoru, ki ga je imel v Toplicah, ko je priporočil Italiji, naj si priključi tudi New York in Chicago in, če hoče, celo Ameriko zaradi italijanskih skupin, ki tam živijo.

Ce bi se Jugoslavija oprijela tega načela, bi lahko marsikaj zahtevala od Italije. Najprej bi seveda zahtevala vse ozemlje tja do Soče, ker živi do Soče kompaktno slovensko prebivalstvo. Toda to bi bil le prvi del. Jugoslavija ne bi pozabila, da živi v okolici Benetk (Marghera in Mestre) nad 60 slovenskih družin in v okolici Trevisa (Mogliano) ter v samem Trevisu nad 15 slovenskih družin in bi seveda zahtevala tudi te kraje, na osnovi etnične »kontinuitetne«
linije pa še glavna mesta okrog njih in vso pokrajino. S tem se ni konec.

V samih Veroni živi okrog 20 slovenskih družin (nekatero so se po vojni s težavo vrnilo v Jugoslavijo), v Alessandriji v pokrajini Piemonte in v Savoni v pokrajini Liguria pa še danes živi nad 30 slovenskih in hrvaških družin, ki so jih Italijani prisilno odselili iz rojstnih krajev po prvi svetovni vojni. Druge družine so tudi v La Speziji. S tem bi se jugoslovanska meja raztegnila že skoraj do francosko-italijanske obmejne črte. Italijanom bi bila Jugoslavija prav posebno hvaležna za avtocesto Padova—Milan, ker bi prav gotovo pripadala tudi Milan pod Jugoslavijo, upoštevajoč, da so tudi slovenske družine (na milanski kvesturici so še danes zaznamovane z navedbo »nadzorovane«).

Postavimo, da ni v pokrajinah Emilia, Toscana in Lazio nobenega Slovenca (v Livornu je pravzaprav neki gostilničar, ki se imenuje Mezgec, v Rimu pa je več slovenskih služkinj), pridemo v pokrajino Abruzzi, ki jo lahko zahtevamo v celoti, ker je blizu Termolina naselbina, kjer žive še danes samo Slovenci (pobegnili so iz Primorja pred turško zasedbo). Slovenskih družin je tu nad 40. Slovenske družine so tudi v okolici Campobassa in sicer v Cantalupu, Boianu, kjer sami Italijani pravijo, da izvira to ime iz slovenskega imena Bojan, in Iserninji. Zaradi »kontinuitete«
bi si Jugoslavija zaradi tega lahko priključila že ves obalni pas na Jadranu.

Kakor v Abruzzih tako je več slovenskih družin v Neaplju in okolici (med vojno jih je naše vojaško zastopstvo našlo nad 40) in v mestu Salerno. Potrebni podat-

kov mi za južne kraje, toda se ne sme pozabiti, da so italijanske oblasti odselile po prvi svetovni vojni večji del slovenskih družin iz Primorja prav v južno Italijo, da bi le čim manj nadlegovale.

Kakor se vidi bi se Jugoslaviji, (če bi ne bila socialistična država) predlog »kontinuitetne etnične črte«
kar izplačal. Italija bi postala

Zaključek kitajsko - sovjetskega dogovora

Moskovski radio je javil, da so se kitajsko-sovjetski razgovori v Moskvi zaključili s sklenitvijo dogovora, na podlagi katerega bo sovjetska vlada vrnila konec leta kitajski vladi uživanje vseh pravic, ki jih je dosedaj uživala sovjetska vlada pri soupravljanju mandžurske železnice. Z druge strani pa je sovjetska vlada izsilila od kitajske vlade, da ji prizna še nadaljno zasedbo Port Arthurja in to baje vse dotlej, dokler ne bo sklenjena mirovna pogodba med Kitajsko republiko in Japonsko na eni strani, ter med Sovjetsko zvezo in Japonščino na drugi strani. Po poročilu agencije Tass naj bi prišla pobuda za podaljšanje dobe mešane uprave Port Arthurja od samega kitajskega zunanjega ministra Cu En Laja, ki naj bi bil namreč poslal Vušinskemu notu, v kateri naj bi ga bil naprosil, da zaradi dozdevne nevarnosti ameriške agresije na Daljnem vzhodu podaljša rok za umik sovjetskih čet iz Port Arthurja.

spet takšna, kakršna je bila v času Borbonov.

Dobro je, da Italija ve, kako najnepredlogi, ki jih daje v svoji zunanji politiki. Naj si vendar zapomni, da se resna demokratična država predvsem v zunanji politiki ne sme posluževati načel, ki so služila samo za podjarmljanje drugih narodov.

V londonskih in washingtonskih krogih poudarjajo glede tega, da način, s katerim so izdali poročilo o moskovskih razgovorih povzroča dvom o uspehih teh razgovorov. V krogih delegacije Združenega poveljstva, ki sodelujejo pri razgovorih za premirje na Koreji pa pričakujejo, da bo nastopilo po sklepih moskovske konference novo obdobje razvoja dogodkov na Koreji. Sedaj, ko je izidil znan, pravijo ti krogi, bo prišlo verjetno do preobrata pri razgovorih, ker Sovjetska zveza ne bo mogla več opravičevati prisotnosti svojih čet na Daljnem vzhodu z nevarnostjo, ki naj bi pretila s korejskega polotoka.

KAIRO — Bivši tuniški pravosodni minister Salah Ben Jusuf je večeraj poslal političnemu odboru Arabske zveze noto, v kateri izjavlja, da Tunizija zahteva od arabskih držav materialno in ne samo duhovno pomoč.



Prizadevanja za skupno Evropo

V Strassburgu potekajo že drugi teden seje najprej ministrskega sveta in skupščine zapadnoevropske premogovne-jeklarke unije, sedaj pa skupščine evropskega sveta. Čeprav so bili ti organizmi ustvarjeni ločeno in s precej različnimi cilji, je zadnje čase pri njih glavna misel: ustanoviti neko zapadnoevropsko nadnacionalno in meddržavno oblast, ki bi pomagala usmeriti tako samovoljne vlade zapadnoevropskih držav. Od take skupnosti si obetajo marsičesa. Prvi korak k poenotenju in s tem izboljšanju evropskega gospodarstva je bila ustanovitev Evropske jeklarke-promogovne skupnosti, kateri pripada šest držav in ki jo sestavlja več organizmov. Razsodišče, visoka oblast, in Skupščina. Zadnja dva organizma sta začela z delom šele pretekli teden in sta kot glavno točko obravnavala vprašanje možnosti spojitve jeklarke-promogovne unije z Evropskim svetom v neki novi skupnosti. Skupščina je celo odobrila dopoljnjeni italijansko francoski predlog, da bo posebna komisija do marca prihodnjega leta pripravila osnutek načrta za naddržavno oblast v zapadni Evropi, ki pa bi bila predvsem posvetovalna značaja.

Misel Združenih držav Evrope ni nova. Že po prvi svetovni vojni je bilo več državnikov, predvsem ameriških, ki so predlagali, oziroma bi je nakazali možnost za ustanovitev evropske federacije po ameriškem vzgledu. Seveda je bil nacionalizem v Evropi takrat na taki razvojni stopnji, da so bile te ideje zavrnjene kot popolnoma neizvedljive. Po drugi svetovni vojni so bili spet v prvi vrsti Američani, ki so vplivali

med evropskimi državniki na razvoj deje Evropske skupnosti. Američani so to stvar jemali s politično-strateškega vidika, ker se zavedajo, da bo le gospodarsko in politično enotna in močna Evropa lahko kljubovala morebitnemu napadu z Vzhoda. Zato so bolj ali manj jasno postavljali pri vseh svojih pogojih za amerisko gospodarsko in vojaško pomoč Evropi tudi ta pogoj, da se evropske države povežejo v to ali ono medsebojno skupnost. Tako so bili ustanovljeni Atlantski pakt, Zapadnoevropska obrambna skupnost, Evropski svet in Schumanov načrt — Evropska jeklarke-promogovna skupnost, govorilo pa se je tudi že o Plevenovem načrtu in o raznih drugih načrtih za kmetijsko, trgovinsko, valutno in druge evropske povezave.

Tako je med zapadnoevropskimi državniki dozorel tudi čas za tako imenovani »Edenov načrt«, ki ga je Eden 15. tega meseca predlagal na seji Posvetovalne skupščine Evropskega sveta, ki je začela tega dne zasedati v Strassburgu. Eden je med svojim otvoritvenim govorom poudaril, da bi ožje evropske skupnosti, kakor sta premogovno-jeklarke ter obrambna, lahko izkoristile parlamentarne in ministrske ustanove, ki že obstajajo v Evropskem svetu. Na ta način bi bil Evropski svet po Edenovem mnenju lahko koncentriran: v okviru posvetovalne skupine 15 držav bi bilo mogoče ustvariti še naddržavno skupino šestih držav, ki so sklenile obrambni dogovor in dogovor o premoгу in jeklu. Skupščina 15 držav bi bila vedno posvetovalna, toda del te skupščine s šestimi državami, ki so sklenile omejnjeni pogodbi, bi imela posebno ob-

last. Isto naj bi po Edenovem predlogu veljalo za koncentrično sestavo Sveta ministrov v Strassburgu. Tudi ta Svet 15 držav bi imel še ožji svet ministrov šestih držav.

Pravzaprav pa je pri vsem Edenovem predlogu najvažnejše to, da predvideva poleg drugih držav tudi pristop Velike Britanije, ki se je doslej na vseh konferencah, kolikor jih je bilo v zadnjih petih letih v tem smislu, znala izmakniti vsem naročnim in ponudbam, po katerih bi bila tudi ona vključena v Evropsko skupnost.

Vprašanje je seveda, kdaj bo Edenov načrt uresničen, če ga bodo sploh sprejeli. In če ga bodo sprejeli, obstoji nevarnost, da bo vsa Evropska skupnost bolj formalnost, kakor so že na sedanjem zasedanju Evropskega sveta nekateri govorniki očitali, da so vezi med novimi skupnostmi in Evropskim svetom bolj formalne kakor realne. Razvoj bo pokazal, če je Evropa zrela za skupno življenje.

Mi pa moramo pri vsem tem opozoriti še na nekaj. Italijanska vlada, ki je s svojimi posegi in zahtevami do našega ozemlja znana pri nas po svojem nacionalizmu in šovinizmu, nastopa v Strassburgu — strmite in čudite se — kot zagovornik internacionalizma in splošnega sodelovanja med narodi. Ali lahko verjamemo v uspeh nameravane uresničitve skupnosti evropskih narodov, če jo podpirajo take države, kot je Italija, ki je z vsem svojim zadržanjem pokazala, da ji ni niti do spoštovanja pravice narodnostnih manjšin, ki prebivajo v njenih mejah, niti do prijateljskega sodelovanja in ponujane pogodbanja za rešitev tržaškega vprašanja z Jugoslavijo?

Ko se sprehajamo po naši domovini, so nam še vedno žive pred očmi svečane proslave ob desetletnici ustanovitve jugoslovanske vojne mornarice. Vsem je dobro znano, kako se je jugoslovanska vojna mornarica razvila skoraj iz nič. Danes pa ima moderno opremljene bojne ladje, ki so v vsakem trenutku pripravljene braniti neodvisnost naše domovine in naš Jadran. Na zaključni slovesni proslavi v Splitu, ki se je je udeležil tudi maršal Tito, je admiral Jerković poudaril, da nekateri vojaški strokovnjaki na zapadu menijo, da jugoslovanska mornarica ni potrebna. Kdo se skriva za takimi izjava-

mi, je več kot jasno. To so nekateri voditelji onstran Jadrana, ki jim je že mala jugoslovanska mornarica, sestavljena iz desetih lesenih čolnov, bila nerazrešljiv problem. Danes pa bi radi videli, da bi zahodne velesile ukinitile svojo vojaško pomoč Jugoslaviji. To so pač ljudje, ki niso doslej nikoli bili pravi zavezniki. Pred takimi pa je treba biti oprezen. Zaradi tega pa se bo naša mornarica še bolj krepila, da bo sposobna vedno braniti neodvisnost naše domovine.

Kaj pa na Bližnjem vzhodu? Prepričani smo, da tudi to zanima naše bralce. V Egiptu se je zaključilo drugo obdobje državne revolucije, ki jo je začel in jo še vedno nadaljuje general Nagib. Le ta je namreč odpravil zadnjega »špaoca«
Ali Maherja, prvega predsednika vlade po državnem udaru, ker ni bil naklonjen obširnemu »čiščenju«
v egiptskih političnih strankah in izvedbi agrarne reforme. Kar čez noč je Nagib dal aretirati 70 vplivnih osebnosti, med njimi tudi glavnega tajnika wafdistične stranke Serag El Dina. S tem se je končala »strpnost«, na katero so računali stari politiki, katerim je bil posredno naklonjen tudi Ali Maher, ki se je zavedal, da bi radikalno čiščenje sprožilo plaz, katerega posledice prizadenejo lahko tudi iste osebe, ki bi bile trenutno v milosti pri generalu Nagibu. Čedalje bolj postaja jasno, da upor generala Nagiba ni bil usmerjen samo proti kralju in njegovemu dvoru, pač pa proti vsem, ki so kakor koli povezani s stari izkoriščevalskim režimom. Medtem pa pripravlja Nagibova vlada izvedbo ukrepa o agrarni reformi, ki bo pomenil močan udarec fevdalni egiptski gospodi.

Kaj pa v Perziji? Tudi tukaj prihaja vedno bolj do izraza odločno stališče predsednika vlade Mossadeqa v vprašanju petrolejskega spora z Veliko Britanijo. Prav zadnje dni je Mossadeq sporočil, da bo Perzija priključila pretrgati diplomatske odnose z Veliko Britanijo, če ne bo leta sprejela svoje stališče do Perzije. Perzija je pripravljena plačati Anglo-iranski petrolejski družbi odškodnino za nacionalizacije, podobno kot so storile druge države pred Perzijo, ki so izvedle nacionalizacije. Spriča tega je videti, da je položaj med Perzijo in Veliko Britanijo še vedno zamotan.

Na drugi strani azijskega kontinenta, na korejskem polotoku, korejsko ljudstvo še vedno zamača čaka rešitve. V Pan Mun Jonu se sestoja zadnje čase zelo poredkoma in še takrat samo, da si voščijo dober dan. Tudi tukaj je videti, da ne bo konca. Morda bo kaj pomagala razprava o korejskem vprašanju pred glavno skupščino Združenih narodov, ki se bo kmalu sestala. To bomo pa videli.

Alerika pa se medtem pripravila na predsedniške volitve. V predvolilnih govorih demokratskega in republikanskega kandidata so zadnje čase na sporedu zunanje politične vprašanja. Demokrat Stevenson se zavzema za mirno rešitev perečih vprašanj, za ohranitev tako zatečenega miru v svetu. Nasprotno pa zagovarja republikanec Eisenhower odločno rešitve politiko do Sovjetske zveze. Sploh na se amerisko ljudstvo ni dotlej dokončno opredelilo. Prepričani pa smo, da bo podprlo tiste, ki se bo zavezal za trdno politiko v mednarodnih vprašanjih, za tako politiko, ki bo preprečila novo svetovno katastrofo.

Pa še drugič kaj več.

ŠOVINISTIČNA POLITIKA IN »PRAZNIK GROZDJA«
V zadnjih dneh so slovenski vinogradniki v coni »A«
več kot 90 odstotkov vseh vinogradnikov na tem področju, zvedeli, da je censko predstvo razpisalo ob letošnji trgatvi »kampanjo«
za večjo uporabo grozdja, ki naj se zaključi s »praznikom grozdnja«. Kako so prišli na censem predstvu v Trstu do te zamisli, ki naj bi pomagala rešiti »krmizo«
vinogradnikov, nam pove proglasa, ki so ga pred kratkim naslovili na tržaški tisk in v katerem je dobesedno prepisana okrožnica italijanskega ministrstva za poljedelstvo in gozdarstvo njihovim vinogradnikom.

Konec «Ljudskih odrov» v Sežani in Lokvi l. 1922.

Zgodovinsko dejstvo je, da je bil Trst pred prvo svetovno vojno najmočnejše žarišče socializma na Slovenskem. Kar je še važnejše, v Trstu je ostalo delavsko gibanje revolucionarno, marksistično že zaradi posebnih razmer: avstromarksizem na tem ozemlju ni imel tal, za italijanski nacionalizem pa se tudi italijanski proletarec ni mogel ogrevati. Zato je l. 1918 sprejel trzaski proletariati italijansko vojsko kot orodje italijanskega imperializma — z odkritim odporom.

Socialistično misel med našim življenjem je v Trstu na prosvetnem področju širil »Ljudski odra«, ustanovljen l. 1904. Takoj po prvi svetovni vojni se je izredno razmahnil in ustanavljal podružnice tudi na Krasu in Gorškem. »Ljudski odra« je pomenjal v Slovenskem Primorju isto, kar tedaj v ostali Sloveniji »Svoboda«: ognjišče razredne, proletarske kulture. Imel pa je še drugo, nič manjšo nalogo, braniti pravico slovenskega ljudstva do kulturnega življenja pred navalom tujega imperializma, čigar končni cilj je bil uničenje zadnje sledi slovenske zavesti. Življenje »Ljudskih odrov« v njihovem končnem razdobju je bilo del borbe za obstanek slovenskega ljudstva, borbe, posredno povezane z zgodovinskim dogajanjem za narodno in socialno osvoboditev Slovenskega Primorja. Te vloge »Ljudskega odra« takratni slovenski narodni politiki niso hoteli videti in še manj priznati.

Letos v oktobru poteka 30 let, odkar je fašizem z nasiljem zatrl močno kulturno organizacijo slovenskih delavcev in kmetov v Primorju do zadnje podružnice, ki jih je bilo tedaj nič manj kot 56. Že ta številka govori o velikem pomenu »Ljudskih odrov«. Ne bo brez koristi, če nekoliko osvežimo dogodke, ki so sicer že daleč za nami, ki pa živo govorijo, v kakšnih neznosnih razmerah je moralo slovensko ljudstvo živeti že takoj ob laški zasedbi.

»Ljudski odra« v Sežani in Lokvi na Krasu sta bila ustanovljena kmalu po italijanski zasedbi. Člani, v glavnem kmetje in delavci, s trudom pripravili pogoje za redno delo, v prvi vrsti prostore za vežbanje in nastope pevcev, igralcev in za služna kulturna delavca Janko Jeri-

Kakor že omenjeno, so slovenski narodni krogi pokazali proti »Ljudskemu odru« omejeno miselnost, ki so jo narekovali meščanski razredni interesi. Klerikalizem si na Krasu nikdar ni mogel dobiti tal; bila pa je tu pesčava večeposestnikov, gostilničarjev in trgovcev, ki si je znala v zvezi s političnim društvom »Edinostjo« v Trstu, zagotoviti politični vpliv in je tiho računala na »ožitje« z italijanskimi imperialisti. Kvizlinštvo v malem! Ne vsi, toda nekaj jih je bilo, ki so pod krinko narodnosti našli pretvezo za svoje pajdaštvo Italijanom prav v tem, da pomagajo pobijati »mednarodni komunizem«. Tako so se znašli proti slovenskim delavcem in kmetom, ki so bili začeli borbo proti italijanskemu imperializmu, na isti črti kot fašizem, slepi za dejstvom, da bodo prišli sami na vrsto, ko bo

BERITE IN SIRITE »SLOVENSKI JADRAN«

fašizem potolkel delavski razred. Kmalu je imel »Ljudski odra« dva sovražnika in domači je bil za notranje delo nevarnejši od italijanskega. V Sežani je bila ta razbijaska vloga občutna, ne tako v Lokvi, kjer so bili narodnjaki v manjšini.

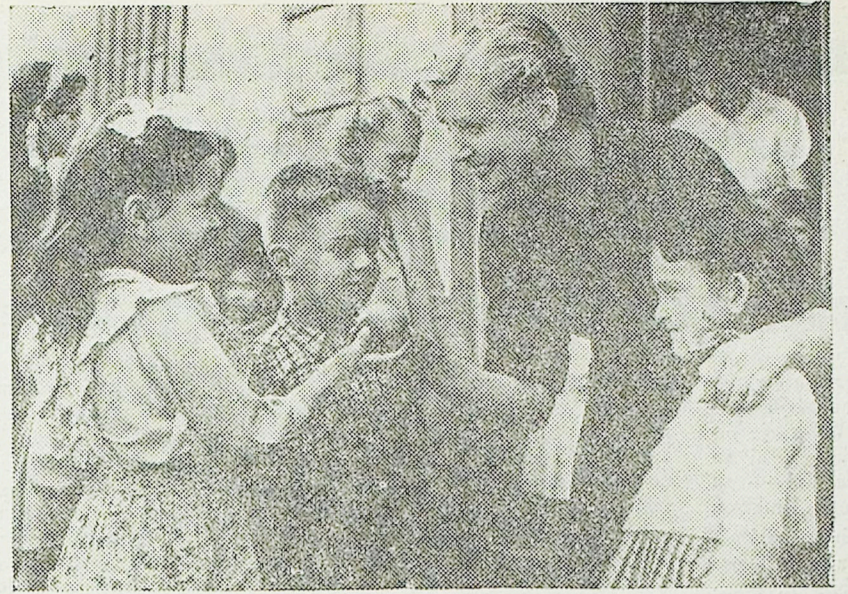
S »Pohodom na Rim« l. 1922 je bila usoda »Ljudskih odrov« zapečaten. Pozno popoldne v oktobru je pridrel v Lokev tovorni avtomobil s »fašjem« iz Divače, pomnoženim s »snopom« iz Sežane. Nekateri člani »Ljudskega odra« so obiskali že prej, predvsem pevovodjo, napravili mu hišno preiskavo, vse razmetali in pokradli nekaj blaga, med tem tudi srebrno uro. Zdaj je bilo treba napasti dvorano »Ljudskega odra«, opustošiti jo, pa odnesti, kar ima kakšno vrednosti. Našli so dragoceno kulturno zaveso, ki je imela v sredi zlatouvezan smp s skladivom med klasjem. Odvlekli so jo s posebnim zmagoslavjem k avtomobilu, privezali kot vlečko ter oddrveli v Sežano. Tu so — bila je že noč — s hrupom zgnali nekaj gledalcev na glavno cesto, šli iskat pevovodjo »Ljudskega odra« ter ga z revolverji prignali na javno osramočenje. Piti je moral ricinovo olje. Nato so ga v podpis izjavo, da ni in da ne bo spremljali z razgrajanjem in groznja-

mi, poskakovali so okrog zaplenjene vojne trofeje in pljuvali na zavezo s srpom in kladivom. Kazenski pohod je vodil sodnik iz Krmine, fašistična bestija je to pot opravila brez prelihanja krvi. Zaplenili so »premoženje« »Ljudskega odra« in uničili, kar je za širjenje proletarske kulture ustvarila roka kraškega delavca in kmeta. Začelo pa se je preganjanje članov zatrite organizacije, zasledovanje, pretepanje, zapiranje. Med žrtvami je bil tudi neupogljivi, dosledni bорец Anton Boneta, ki je v dolgoletni internaciji izgubil zdravje.

—o—

Fašizem je uničil prosvetno organizacijo »Ljudski odra«, ni pa mogel zatreti semena, ki ga je vsejala. Že pri volitvah v rimski parlament l. 1921. se je pokazala revolucionarnost primorskega ljudstva. V Sežani je volilo narodno listo 182 volivcev, komunistično 121, v Lokvi pa je bilo 199 komunističnih in le 95 narodnih glasov. V veliki meri so bili to glasovi slovenskih malih kmetov, ki so se opredelili komunistično med prvimi v Sloveniji. Celotni rezultat volitev v Slov. Primorju je bil že tega leta 29 665 glasov za narodno listo, 12 395 glasov za komuniste in socialiste. Razmerje je torej skoraj 2 proti 1. Ni res, da ne bi slovensko ljudstvo v Primorju poznalo komunističnega gibanja, kakor so že večkrat napisali nepoučeni pisci, ampak je prav ta levičarska opredelitev že iz prvih let fašističnega navala omogočila vstajo Slovenskega Primorja v drugi svetovni vojni. Borba proti fašizmu je imela tu že veliko komunistično tradicijo.

J. P.



Filmi, ki se jih izplača gledati Otroško zabavišče

La Maternelle

V prihodnjih dneh bomo imeli priložnost videti po naših kinematografih francoski film »La Maternelle«, ki ne zaostaja prav nič za ostalimi znameniti francoskimi filmi, ki so v poslednjih letih znatno dvignili ugled francoske kinematografije.

Kar posebno privlači gledalca tega filma je prozna, naravna in srčna igra večje skupine mladih otrok, ki so morda še boljše od onih, ki so nastopili v slovenskem umetniškem otroškem filmu »Keklik«, ki je na zadnjem mednarodnem filmskem festivalu v Benetkah prejel prvo nagrado kot film za otroke od 9. do 14. let.

Filmska tematika »Otroškega zabavišča« se posreduje razvija v ne-

kem pariškem otroškem vrtcu. Kot v vsakem francoskem filmu, je v njem vpletena tudi ljubezenska zgodba med snazilko, nato vzgojiteljico vrtca, upravnico in šolskim zdravnikom.

Blanchette Brmeyer in Mario Dea sta glavni vloge dovršeno podala.

Režiser in obenem scenarist filma Henry Diamanz Berger je s tem filmom, katerega vsem priporočamo, dosegel lep uspeh, največ po zaslugi dobro izoblikovanih in podanih otroških vlog.

Film je še posebno priporočljiv za naše pedagoške delavce.

Ob prvem kongresu slovenskih geografov

V dneh od 7. do 9. septembra 1952 so imeli slovenski geografi svoj prvi kongres v zgodovini. Pomembnega zborovanja, ki je bilo v Kamniku, se je udeležilo 65 zastopnikov slovenske geografije iz raznih kulturnih središč. Navzoči sta bili tudi delegaciji geografskega društva iz ljudskih republik Hrvatske ter Bosne in Hercegovine. Po pozdravnih govorih zastopnikov ljudske oblasti in raznih organizacij, je začel kongres s svojim delom, ki je pokazalo razveseljivo podobo sedanjega stanja te naše vede.

Slovenska geografska prizadevanja imajo večstoletno tradicijo. Ker pa smo bili zatiran narod, so bila polna težav in zaprek. Naši prvi geografi so podobno kot drugi znanstveniki zapustili domovino, ker jim tu razmere niso dopuščale niti skromnega udejstvovanja. Tako so delovali odmaknjeni od lastnega naroda v tujini ter tu mislili in pisali v tujem latinskem in nemškem jeziku.

Šele prebujanje narodne zavesti sredi 19. stoletja in uvedba pouka v materinski in nižjih razrednih nekaterih srednjih šol na Slovenskem so dala pobudo za prve slovenske geografske tiske. Ta čas je pomenil bistveno obogatitev domačega knjižnega trga naš slehrni geografski uč-

benik, prav revolucionarno delo pa je bil prvi zemljevid slovenskega ozemlja, ki ga je priredil Peter Kozler. Izšel je z večletno zamudo, saj je avstrijska vlada zapečatila vse iztise ter avtorja celo obtožila hudo delstva kaljenja javnega miru. Posebno imenitno vlogo je v tem prvem razdobju slovenske geografije odigrala Matica Slovenska, ki je poverila domačim geografom obdelavo posameznih delov etnografske Slovenije. Temu krogu je med drugim pripadal gorški rojak s Krna Simon Rutar, ki je napisal vrsto še danes tehtnih monografij slovenske zemlje: Beneške Slovenije, Goriskega, Trsta in slovenske Istre ter posebe Tolminskega

Z razpadom Avstrije se začela drugo obdobje slovenske geografije. Odpre se ji pomemben razmah. Popolna slovenizacija našega srednjega šolstva je sprožila potrebo učbenikov tudi za višje gimnazijske razrede, novo ustanovljena slovenska univerza pa je privabila naš prvi naraščaj geografov - visokošolcev, ki so dobro doumeli novi čas. Že l. 1922 so ti ustanovili Geografsko društvo na univerzi v Ljubljani, predhodnik sedanjega Geografskega društva v Ljubljani. Tri leta pozneje 1925 pa so priklicali v življenje znanstveno revijo Geografski vestnik, ki ga je malo let nato prevzela geografska slovenska stolica na ljubljanski univerzi kot dragoceno dediščino. Tako je postal za Matico Slovensko geografski inštitut poglavito gibal naših geografskih prizadevanj. Preko svojega društva in časopisa so mogli slovenski geografi končno navezati stike z geografi ostalih jugoslovenskih narodov in s tujino. Novi rod je sodeloval že 1928 v Beogradu na prvem kongresu jugoslovenskih geografov.

Z zmago naše narodne revolucije konec druge svetovne vojne se začela tretje razdobje v razvoju geografske vede. Tej so se namah odprle neslutene možnosti razvoja: dobila je mnogo novih analog in v mnogočem tudi novo vsebino; hkrati je postala aktualna veda, saj so naši vodilni strokovnjaki z neizpobitnimi geografskimi argumenti podprli pravične zahteve Jugoslavije po novih mejah.

Geografski pouk je šele po osvoboditvi dobil primerno mesto pri izobraževanju mladine v gimnaziji, saj

je prodrlo spoznanje, da ta pomembna prirodna veda krepko pripomaga pri utrjevanju patriotizma in izoblikovanju pravilnega pogleda na svet. Nastali so novi tipi strokovnih srednjih šol, v katerih je tudi geografija primerno vključena poleg posebnih strokovnih predmetov. Na novo ustanovljeni ekonomski fakulteti in višji pedagoški šoli v Ljubljani sta se odprli geografski stolici. Pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti je pričel z raziskovalnim delom geografski inštitut. V Ljubljani se je ustanovil poseben geografski muzej Slovenije. Specialna geografska dejavnost se je začela na svobodnih tleh Slovenskega Primorja. V Postojni obstaja Zavod za raziskovanje Krasa, ki usmerja svoja proučevanja do kraške obale ob Tržaškem zalivu, medtem ko se na Šavrinskem v piranski slovenski pomorski akademiji seznanjajo naši bodoči pomorci predvsem s tisto vejo geografije, ki jim bo v oporo na brezbrežni morski gladini. Pa tudi sicer postaja naša domača geografija izrazito aktualna veda. Tako doživlja zadnja leta razveseljiv razcvet domača produkcija geografskih kart, medtem ko mnogi novi geografski izdelki neposredno koristijo ne le duhovni ampak hkrati tudi gnotni rasti naše domovine. narasel in se bohotno razvejal.

Tako stanje naše geografije je prišlo do izrazu tudi na prvem kongresu v Kamniku. O problematiki geografskega pouka nasrlo u šolah je predaval prof. Mavrcij. Zgornik iz Maribora prof. Silvo Kranjec je pokazal stoletni razvoj slovenske geografske terminologije in njene še nerešene probleme. Asistent Vlado Klemenčič je kot kamniški rojak nakazal geografski razvoj svojega rojstnega kraja, ki so si ga nato delegati ogledali pod njegovim vodstvom. Asistent Ivan Gams je poročal o geografskem proučevanju Slovenije po zadnji vojni, medtem ko je asistent L. Kokole v svojem predavanju nakazal naloge in metode agrarne geografije, te nove in pomembne geografske veje, ki se bi ji mogel pri nas posvetiti geograf kjerkoli na podeželju. Vrsto referatov je zaključil prof. Pavel Kunaver, ki je na podlagi svojih dolgoletnih in bogatih izkušenj obravnaval tehnično in strokovno stran priprave hovo pravilna izvedbo.

R. S.



SASA SANTEL: BEG OD DOMA

vlekli v bližnjo lekarno in mu dali predavanje. Ovir ni bilo malo, največja v zasedbeni oblasti, ki je s sovražnim očesom opazovala vsak poskus sestajanja ljudi, pa čeprav v prosvetnem društvu. Karabinerji, orodje fašistov, so storili vse, da bi s pretevezami in šikanami že v kali zatrli vsak poskus kulturnega udejstvovanja. V Sežani so zahtevali med drugim, da odgovarja dvorana za nastope predpisom, ki so veljali za mestna gledališča. Številen obisk prirediteljev »Ljudskega odra« jim je jemal razsodnost; le enega niso mogli razumeti, kakšno sovraštvo si nakopavajo s tem, da dušijo osnovne kulturne pravice ljudstva, ki je nad štiri leta prenašalo vojno in njene strahote. Kolikor večji kulturni praznik je bil, če so ljudje z borbo uspeli, da so mogli javno nastopiti, na pr. v Sežani z uprizoritvijo »Domna« (po Jurčiču), kar sta pripravila zana in Viktor Misedl, toliko trša je postajala pest zasedbene oblasti. Zato so taki kulturni dogodki postajali vedno redkejši.

Dr. Fran Romovš umrl

16. septembra zjutraj je v Ljubljani umrl predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Fran Romovš. Z njim sta izgubili Akademija in slovenska univerza enega izmed svojih glavnih ustanoviteljev, slovenska znanost in kultura pa svoj najmočnejši steber. Z njegovo smrtjo je nastala v vrstah naših vrhunskih znanstvenikov globoka vzel, ki jo verjetno desetletja ne bo mogoče spopolniti.

Dr. Fran Romovš se je rodil 14. septembra 1890 v Ljubljani. Šolal se je v Ljubljani, na Dunaju in v Gradcu, kjer je zaključil svoje slavistične študije z doktoratom in tudi habilitiral. Po prvi svetovni vojni je bil med prvimi in najdelavnejšimi organizatorji slovenske univerze in med prvimi profesorji. Pozneje je bil dekan filozofske fakultete in rektor univerze. Kot profesor je bil eden izmed najboljših predavateljev, kar jih je imela ljubljanska uni-

verz.

Izmed njegovih številnih znanstvenih del naj omenimo samo Historično gramatiko slovenskega jezika. Kratko zgodovino slovenskega jezika, dialektološko karto in Brižinske spomenike. Številna druga dela so izšla v slavnostni številki Slavistične revije l. 1950 ob njegovi šestdesetletnici. Številne njegove zamisli so sedaj v delu pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

Osebnost je bil izredno ljubezniv in zvest prijatelj, ki mu je bil človek začetek in merilo vsega njegovega mišljenja in dela. Njegovo srce je prenehalo utripati sredi neumornega dela, velikih načrtov in zamisli. Njegovo delo mu je postavilo najlepši spomenik, iz katerega bodo prihodnji rodovi črpali nešteta napolila pri proučevanju zgodovine in razvoja slovenskega jezika. Čast njegovega spomina!

Vrednosti limone premalo poznamo

Zadnje čase naše trgovine večkrat prodajajo limone. Marsikdo pa misli, da je uporaba limone več ali manj razvada in razkošje, ker ne pozna koristnega in vsestranskega blagodejnega učinka tega dragocenega sadu.

Največja odlika limone je, da vsebuje izmed vsega sadja in zelenjave največ vitamina C. Veliko pomanjkanje tega vitamina v našem organizmu povzroča znano težko bolezen skorbut, manjše pomanjkanje pa utrujenost, glavobole, zaspanost, manjšo sposobnost za delo, razne krvavitve itd. Zlasti občutno je to pomanjkanje v zimskih in zgodnjih spomladanskih mesecih, ko uživamo malo presne zelenjave in sadja. Če mala količina presnega limonovega soka nam hitro nadomesti manjkajoči vitamin.

Vitamin C je zelo občutljiv za vročino, zato ga pri nepravilnem kuhanju hitro uničimo. Uničuje ga tudi zrak, ker se spaja z zravnim kisikom in razpada. Limona pa ima to prednost, da je vitamin C v njej bolj obstojen, ker ga ohranjajo njene sestavine.

Oglejmo si zdaj, kje lahko limono s pridom uporabljamo.

Nekateri uživajo limono kot pomarančo, drugim pa je prekislja in si jo posladkajo. Z vodo razredčen in oslajen limonov sok — limonada — prija vsakomur, tudi težkim bolnikom. Ta pijača zelo osvežuje organizem in pomirja živce.

S toplo limonado zdravimo prehlad, z vodo razredčen sok razkužuje usta in grlo. Grgranje z njim ugodno vpliva pri vnetju mandeljnov, dalje pospešuje potenje in preganja katarje. Sok vpliva blagodejno tudi na bolnike z žolčnimi in ledvičnimi kamni ter pri revmatičnih bolečinah v sklepih. Krepi meso dlečen, če jih redno masiramo in s tem utrjujemo hkrati tudi zobovje. To naj poskusijo predvsem tisti, ki jim dlesni rade krvave in imajo slabo zobovje.

Kozarec dobro osladkane in močne limonade pred spanjem je zelo dobro sredstvo proti nespečnosti.

Kuhanemu sadju, kompotu ali čežani dodamo malo limonovega soka in tako nadomestimo vitamine, ki smo jih s kuho uničili. Prav tako obogatimo z vitaminom C sadne in zelenjavne kašice, ki jih pripravimo za otroke.

Nekateri otroci zelo neradi in težko uživajo ribje olje. Žličica limonovega soka spravi iz ust zopremo maščobo in duh, želodčku pa pomaga pri prebavi.

Črna kava s precejšnjo količino limonovega soka je pri pijanosti izvrstno sredstvo za iztreženje.

Limona ni koristna samo za naše notranje organe, ampak tudi za zunanje ter jo z velikim uspehom uporabljamo v kozmetiki.

Zvečer bi šle rade ven, pa se nam na obrazu bere utrujenost od dnevnega dela; vzamemo svežo krpico, jo namočimo v razredčeni sok in napol ožeto rahlo polazimo na obraz, kot bi ga masirale. Gube se zgladijo, koža se napne in utrujenosti ni videti. Poznamo tudi preprosto domačo kremo, ki bo rodila lepe uspehe. V žličko svežega mleka kanemo nekaj kapljic limonovega soka, da se mleko zasiri. S tem namažemo, preden gremo spat obraz, vrat in roke. Od te »kremice« postane koža voljna in brez gub, toda namazati smemo le kožo, ki smo jo prej temeljito izčistili vse nesnage, ki se je na njej nabrala čez dan.

Zadnji vodi pri umivanju las primemo sok, kar napravi lase svetle in voline. Če pustimo na plave lase vplivati nerazredčen limonov sok, posvetle še bolj, ker kislina lase nekoliko razbarva.

Na kožo vplivajo ugodno tudi limonovi olupki, ki vsebujejo prijetno dišeče olje. Olupke sesekljamo, zavežemo v vrečico in jo potopimo v vodo, v kateri se nameravamo umivati ali kopati, da se olje izluži.

Pri gospodinjstvem delu, zlasti pri pomivanju, zelo trpi koža na rokah. Po delu jih umijemo s toplo vodo in milom, obrišimo in dobro zdrgnimo z limono. Tako odstranimo neprijeten vonj po jedeh in pomijah, odstranimo vso nesnago z kožnih por in jim pomagamo, da se spet skrčijo, kajti pri pomivanju v vroči vodi so se čezmerno razširile.

Sok in lupino limone uporabljamo tudi pri kuhanju. S sokom okusimo solato, kar je važno zlasti za bolnike, ki jim je kis prepovedan,

dodajamo ga raznim juham in mesnim omakam. Vlečeno testo (za zavitke) se lepše vleče, če mu pridenemo žlico soka, kvašeno bolj vzha-ja biskovito in rahlejšje. S sokom izboljšamo okus raznim čajem in jih obenem obogatimo z vitamini. Lupinico pridenemo kot začimbo mnogim slaščicam, juham, mesnim omakam in pečenkam.

Z limono tudi okrasimo razna jedila; v ta namen jo razrežemo na obročke ali kakšne druge oblike. Toda poleg tega da limona jed kra-si, opravlja še drugo važno nalogo: pomaga s svojo kislino želodec pri prebavi.

Ostanke ožetih, obribanih ali olupljenih limon uporabimo v kuhinji kot čistilno sredstvo. Vržemo jih v vodo za pomivanje in porcelan se nam bo lepše svetil, s črne posode bomo lažje odstranili saje in maščobo, pregnali pa bomo tudi neprijeten duh, ki se razširja pri pomivanju. Z ostanke limone lepo očistimo vodovodne školjke in pomivalne skledje. Aluminijska posoda bo kot nova, če jo odrgnemo z limono; izginile bodo vse lise, ki so se napravile pri kuhanju nekaterih jedil.

Rjaste madeže odstranimo iz tkanin z vročim limonovim sokom, madeže od črnega vina, borovnic in črnila pa z mrzlim. Nalupljena ja-

bolka in drugo sadje, ki ga pripravljamo za konzerviranje, ne potemni, če ga pokapamo z limono. Pri lupljenju sadja in krompirja nam roke potemne; ubelimo jih, če jih drgnemo z ostanke limone.

Meso in manj trpežne salame lahko očujemo od bakterij in mrčesa, če jih namažemo z limono.

Toda limon ni vedno dobiti in v nekaterih mesecih so tudi dosti dražje, zato jih želimo ohraniti čim dalj sveže. Predelati pa jih moramo tako, da ne izgube na svoji vrednosti. Prezrana limona, poveznjena v kozarec, v katerem je nekoliko kisa, ali zavita v celofan, se dolgo ohrani, ker nemore do nje zrak. Če limono potopimo v mrzlo vodo, ki jo vsak dan menjamo. Tako se nam ohranijo precej časa zdrave in sočne. Kadar pa hranimo limone na suhem, morajo biti posamezni plodovi zaviti v papir, da omejimo izhlapevanje. Če se nam pa le zgodi, da se lupina nagubani, jih za nekaj ure položimo v toplo vodo, kjer naj ostanejo v neizpremenjeni temperaturi. Uporabljati jih smemo šele ohlajene. Preden limono iztisnemo, jo krepko povaljamo z roko po mizi, da se bo izločilo iz nje čim več soka.

V prihodnji številki našega lista pa vam bomo povedali, kako si pripravite in ohranite limonov sok in lupinico za daljšo dobo.

DROBNI NASVETI

ČIŠČENJE STEKLENIC

Za čiščenje steklenic nam dobro služi časopisni papir ali jajčne lupine. V steklenico nalijemo slano vodo, dodamo pest jajčnih lupin ali časopisni papir, dobro pretresemo in splahnemo s čisto vodo.

Steklenico, v kateri je bilo olje, najlaže operemo z vrolo raztopino sode. To ponovimo večkrat, nato nalijemo v steklenico vročo vodo in nekaj kavine usdline, dobro stresemo in umijemo s čisto vodo.

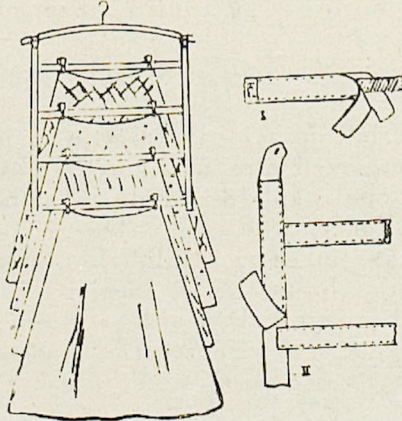
Steklenico, v kateri je bil petrolej, najbolje operemo z gašenim apnom in peskom. V steklenico nalijemo vode, dodamo gašeno apno in pesek ter dobro stresemo. Tako napolnjeno pustimo čez noč. Drugi dan jo izpraznimo, nalijemo ponovno vode, dodamo nekaj gašene apna in za dve nožvi konici klorovega apna. Vsebinsko dobro pretresemo in pustimo, da nekaj časa stoji. Nato steklenico spraznimo in splahnemo s čisto vodo. Če steklenica ni izgubila duha po petroleju, postopek ponovimo.

Posoda, v kateri smo mešali oljnatno barvo, izgubi neprijetni duh, če v njo nalijemo vodo in damo malo sena.

PRAKTIČNI OBEŠALNIK ZA KRILA

Obešalnik za krila, ki ga vidite na naši sliki, ima to prednost, da ga lahko uporabljate za več kril hkrati in da vas nič ne stane, ker ga naredite sami.

Poglejmo, kako lahko uresničite to zamisel: najprej na navadnem obešalniku napravite 2 cm široki, globoki zarezi, nekoliko oddaljeni od obeh koncev obešalnika. Nato vzamete navadno kotenino in narezate 8 trakov dolgih 35 cm (ta dolžina je odvisna od širine vaših kril). Zdaj sešijete iz tega 4 trakove (lahko jih napravite tudi več), v katere daste ozko deščico ali kako trdo blago (slika št. I.). Potem odrežete še dve dolžini kotenine po 45 cm in dve po 52 cm. Tudi te trakove sestavite, in sicer manjšega z večjim ter vanj usijete v enakomerni razdalji prve trakove (slika št. II.).

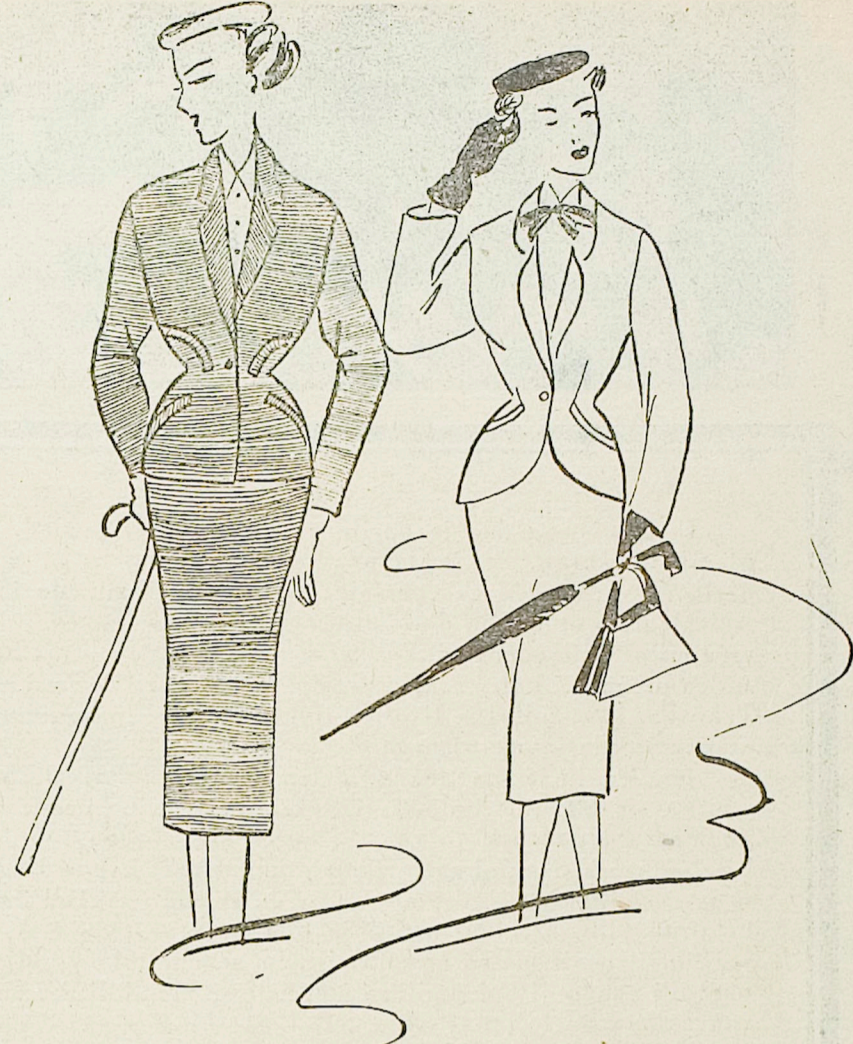


Daljši konec pokončnega traku (52 cm) ima gumb in gumbnico, da ga lahko ovijemo okoli zarez, ki smo jo najprej naredili na obešalniku, in zapnemo. Tako je obešalnik gotov in v našem primeru uporaben za 4 krila.

ŠPORTNE ZANIMIVOSTI

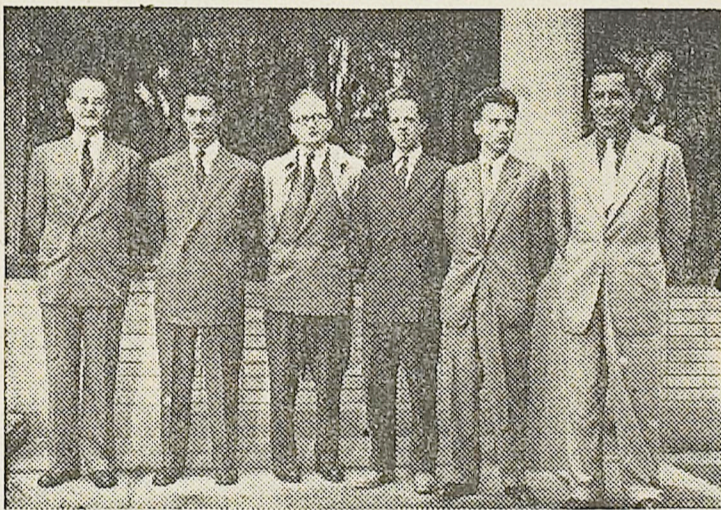
Kvalifikacijski turnir za svetovno šahovsko prvenstvo

V ponedeljek se je začel v Stockolmu mednarodni turnir za svetovno šahovsko prvenstvo. Našo državo zastopata vele mojster Gligorič in mednarodni mojster Matanovič, dočim je Trifunović, ki je bil prvotno določen za rezervo, zaradi zadostnega števila prijaviteljev izpačel. Na turnirju sodeluje 22 igralcev, ki jih je žreb razvrstil v turnirsko tabelo po naslednjem redu: 1. Averbach (SZ), 2. Wade (Nova Zelandija), 3. Pach-



Jesen trka na vrata in misliti moramo na jesensko garderobo. Najbolj praktično in še vedno moderno jesensko oblačilo je kostum. Francoski kostum bolj sledi modnim muham in se vsako sezono spreminja, angleški kostum pa že leta dominira

na tem področju in njegov enostavni kroj učinkuje vedno znova elegantno in mladostno. — Prvi model na naši sliki je kostum iz črtastega blaga, primeren za vitke in bolj visoke postave. Drugi je iz enobarvenega blaga, primeren za vsako postavo.



NASA ŠAHOVSKA REPREZENTANCA NA OLIMPIADI V HELSINKIH: PIRC, GLIGORIČ, RABAR, MILIČ, FUDERER, TRIFUNOVIČ

man (ČSR), 4. Matanovič (Jugoslavija), 5. Sanchez (Kolumbija), 6. Stahlberg (Švedska), 7. Petrosjan (SZ), 8. Geleer (SZ), 9. Szabo (Madžarska), 10. Kotov (SZ), 11. Tajmanov (SZ), 12. Steiner (ZDA), 13. Eliskases (Argentina), 14. Stoltz (Švedska), 15. Bolbochan (Argentina), 16. Wagonis (Kanada), 17. Gligorič (Jugoslavija), 18. Prince (Holandska), 19. Unzicker (Zap. Nemčija), 20. Golombek (V. Britanija), 21. Pilnik (Argentina) in 22. Barezza (Madžarska).

Igrali bodo vsak dan od 17. do 23. ure, nadaljevanje prekinjenih partij pa bo drugi dan od 10. do 14. ure. V prvem kolu je naš predstavnik Matanovič remiziral s prvakom Zapadne Nemčije Unzickerjem, Gligorič pa je svojo partijo s Stahlbergom prekinil. V drugih partijah prvega kola ni bilo presenečenj. Petrosjan je premagal Wagonisa, Szabo Stolzja, Tajmanov pa Steinerja. Par-

tiji Averbach-Barezza in Pachman-Golombek sta se končali neodločeno, druge partije pa so bile prekinjene.

Pet prvoplasiranih igralcev s turnirja v Stockolmu si bo priborilo pravico sodelovanja na turnirju kandidatov za svetovnega prvaka, ki bo leta 1953 Zmagovalec turnirja dvanajstih kandidatov za svetovnega prvaka bo igral leta 1954 dvoboj z Botvnikom za naslov svetovnega prvaka.

Revija »Športna panorama« je začela objavljati kvalifikacijo petih najboljših igralcev vsakega kola nogometnega prvenstva Jugoslavije. V prvem kolu je dobil največ točk Bobek (Partizan). Sledijo: Cokić (BSK), Zlatko Čajkovski (Partizan), Čonč (Lokomotiva) in Vidinić (Vardar).

Jeanette Altweg, angleška drsalka, ki je na olimpiadi v Oslu osvojila zlato medaljo in pred tem svetovno prvenstvo v umetnem drsanju, je pred kratkim nastopila službo vzgojiteljice v Švici. Kakor poročajo, je odklonila vse fantastične ponudbe za nastopanje v filmih in na reklamnih revijah umetnega drsanja. Če so te vesti »Športa« (Zürich) resnične, je treba mladi angleški drsalki za njen plemeniti odnos do športa vsekakor čestitati.

Po pisanju organa KP ČSR »Rude pravce« je minister narodne obrambe general Čepička v svojem govoru ostro napadel »očasčenje primadona« v športu in buržuazni individualizem. Čeprav ni direktno omenil svetovnega prvaka v teku na 10.000 m Emila Zatopka, je vendar bilo vsakomur jasno, da so šle te besede na njegov račun. Zatopka so »z vrha« opozorili, naj se preneha vesti kot »primadona« in naj posveti več pozornosti »obrambi ljudskih demokracije«. Da bi mogel to svojo »analogo« bolje opravljati, so ga povišali v majorja.

Igralec milanskega nogometnega kluba »Internazionale« Sved Nyers je zahteval od svojega kluba 15 milijonov lir, 130.000 lir mesečne plače in še posebne premije za dosežene gole. Ako bi mu te želje ne ugodili, je sklenil odpotovati z ženo v Jugoslavijo. Kakor pa vse kaže, so bile te njegove zahteve le bolj reklamnega značaja, kajti Nyers se je pozneje zadovoljil z nižjo vsoto. Njegovo visoko mnenje o samem sebi pa mu je vendarle prineslo dohodek, kajti neka italijanska filmska družba mu je za njegov nastop v filmu odštela lepo vsotico denarja.

Uredniški odbor. — Odgovorni urednik Milko Stolfa. Tiska tiskarna »Jadrana« v Kopru.

Naslov uredništva in uprave: Koper Santortjeva ulica 26, tel. 170, poštni predal 2. — Stev. tekočega računa pri Narodni banki v Kopru 657-909-171.

Letna naročnina 500 din, polletna 250 in četrtletna 130 din.



In od tistega dne je pazila na vsak njegov pogled, ki je begal po njenih mojškrah. Poklicala je plemiča Feliksa, ki ga ji je bil dal Friderik za varuha, in ga vprašala: »Ali se ti ne zdi, da je moja mojškra Anica čudno otožna in da ima pegasta lica in vdrtne oči?« — »Resnica je, vaša milost,« je odgovoril Feliks. — »Ali se ti ne zdi, da bo moja mojškra Anica prej mati kot jaz?« In plemič je odgovoril: »Tega ni mogoče tajiti. Tako bo, vaša milost.« Grofica Hermina je iz ljubosumnosti pobledela: »Poizvej, kdo je oče njenega otroka!«

Hlapec, ki je imel lokav pogled in mu je manjkalo pol nosa, je vzel svetilko in odgrnil truplo, ki je ležalo pod belino prestrala. V Tonišu je pogledal bled ženski obraz, izmučen od poroda, umirjen od smrti. Bila je Anica. Na pol ga je gledala izpod vek, kakor da ga kliče, na pol se je nasmihala z ustnicami, kakor da ve, da je prišel in ga pozdravlja. Le preko lic in mimo ust ji je bila urezana trda črta, ki je očitala: »Čemu si pustil, da so me odvedli, ko sem te tako ljubila? Glej, kaj so naredili z menoj! Oskrunili so me, nato so me ubili, ko sem rodila. Samo enkrat sem smela imeti svoje dete v naročju.«

»Ubili!« je zajčel Toniš, kakor da mu je šele tedaj to jasno. »Ubili!« In oči so mu gledale na njen vrat, ki je bil omadeževan z liso krvi do brade. Prsa so ji bila predrta; le na eni strani je bilo še videti vabečo belino grudi, ki so ponujale mleka. Vse drugo je bilo strašno okrvavljeno.

Toniš jo je zagrnul. Še enkrat je bral v njenih očeh očitanje in ljubezen, nato je pokleknil, sklenil roke in jih dvignil k njenemu obrazu. V samoti svojega gozda je redko molil. Boga se je spominjal le v skupih besedah. Zdaj, ko mu je bilo srce prepolno bolečine, mu je bilo težko, da ni našel izrazov, s katerimi bi razodel vso ljubezen, prevaro, hrepenje, bojazen, žolč, gnus in bolečino. »O Bog, o Bog!« je ječjal, »ali še ne zaslužim tvoje pravičnosti? Ali nisem romal po kolenih, da bi našel to ljubo bitje, a sem prišel prepozno? Črvi te bodo jedli, draga, mene pa bosta grizla črvička — tvoj in moj. A kje je tvoj otrok, kje je tvoje dete?«

Toniša so morali potegniti od trupla, izvlekli so ga na stopnice. Ko se je zavedel, jim je od strahotne izmučenosti hotel zaspati, da so ga morali priditi. Peljali so ga v sobano, kjer je stala grajska gospa v svitu medle rui. Bila je prebujena iz nezavesti, bolj izmučena ko poprej; izraz boleznega ljubosumnja ji je ležal na ustnicah.

Toniš ni prosil ničesar več, ker ni imel ničesar več prositi. Trudno, izmučeno je gledal gospo in čakal.

Plemič Feliks je omahoval, kaj naj stori, a je odšel in ko se je vrnil, je gledal v tla. »Ali je res?« je zavpila grafica, ki je vse brala v njegovih očeh. Plemič je samo prikimal...

Tiste dni Friderika Villalta vse dni in noči ni bilo doma. Grofica Hermina je stiskala ustnice in čakala dne, da se vrne. Ko je prišel, je bil mrzel. Gospa pa je zaslišala vekanje novorojenega deteta in ukazala Feliksu, naj gre gledat, kaj se je zgodilo. In je šel; ko se je vrnil, je dejal: »Vaša mojškra Anica je porodila sina!« Gospa je pogledala moža, ki ni dvignil oči. »Pojdi!« je zavpila plemiču Feliksu, »in stori, kar sem ti ukazala!«

Ko se je plemič Feliks znova prikazal, je imel madež krvi na roki in je našel grofa in grofico vsakega v svojem kotu kot v dramatičnem prizoru, mojškre in paži pa so nemi stali ob stenah. Obrnjen proti gospi se je opravičil: »Otroka se nisem mogel dotakniti.«

»Kaj si storil?« je vprašal Friderik.

»Kar je ukazala milostna gospa.«

Tedaj je Friderik zajahal konja in oddirjal, srečal na križpotju Toniša in gnal bečca proti Čedadu, da umiri besnost, ki je gorela v njem. Plemič si je umil roko, grajska gospa pa je stopila na balkon, da se zdrami iz strahotne omotice, ki jo je obšla, in je zagledala Toniša, ki je dvigal dete k nji.

Zdaj je stala pred njim blede, lepa, mrzla, a vendar topla v svoji notranjosti. V tistem hipu, ko je poznala zgodbo do konca, je vzkliknila: »O, kaj sem storila!« Nato se je onesvestila.

Toniš ni vedel, kaj se godi. Peljali so ga iz sobane, po ozkih stopnicah na tesno dvorišče; od ondot je stopil pet stopnic navzdol v grajsko kapelico.

Ta je bila nizka in obokana, podobna kleti. Omet je odletaval od kamenja; poznati je bilo, da grajski prebivalci niso bili pobožni in niso skrbeli za dostojno bivališče Gospodovo. Pred svetnikom, čigar obraza ni bilo mogoče več prepoznati, je v srebrni svetilki gorelo olje; plapolajoči plamen je delal velikanske, premikajoče se sence. Sredi kapele sta bila postavljeni dve črni klopi, na njih je ležalo z belo rjuho pogrjeno truplo.

»Še to noč odidi iz gradu! Otroka vzemi s seboj,« je dejala. »Še to noč!« Premagovala se je, da ni zaihtela zaradi prevare, ki jo je doživela.

Preden so te besede Tonišu raztolmačili, je zaprosil: »Imejte usmiljenje, gospa! Dajti mi tudi njenega otroka! Noč me je dala, noč me bo vzela!«

»Deset beneških cekinov mu odštejte, brašnje mu dajte na pot in spustite most!«

Tonišu so odšteli deset beneških zlatov, v malho pa so mu naložili

hrane in mu izročiti dete, ki se je cemerilo; Aničinega otroka pa je vzela v naročje dekla, ki je imela lep obraz, a je križem gledala, nesla ga je za njim do mostiča.

Ko je Toniš z eno nogo stal na mostu, se je obrnil, vzel otroka od dekle na drugo roko in vprašal: »Ali je krščeno?«

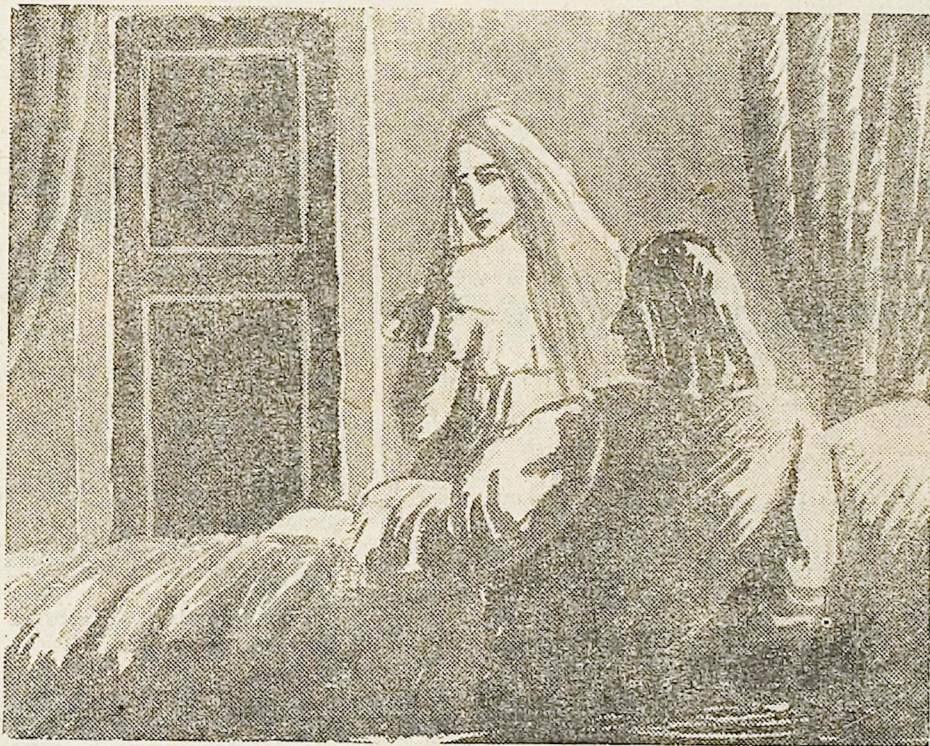
»S krvjo svoje matere,« je dejala dekla. Tonišu pa se je skoraj zavrtelo pred očmi. Ko je stal z dvema otrokoma v naročju, ni vedel, kaj naj počne s seboj in z njima. Kakor iz obupa je zaprosil križemgledo žensko: »Pojdi z menoj!«

Ta ga je čudno pogledala in dejala: »Ali se ti blede?«

Toniš pa je obrnil s solzo v očeh, stopal čez most, ki se je za njegovim hbrtom hrešče dvignil, se nameril po poti v gozd in temo, ki sta ga zagrnila.

12.

Medtem je iz oblakov, ki so se raztegnili čez vse nebo, pričel padati mrzel, redek dež; tema pa se je še zgostila. Toniš je naglo, z opotekajočimi se, trudnimi koraki hodil po cesti; iz dveh sladkih bremen, ki ju je nosil na rokah, so mu prehajale v do smrti izmučene ude nove moči. Kaplje, ki so padale, ga niso žgale zaradi njega, temveč zaradi nedolžnih



otrok, ki jih je nosil na rokah, da so mu pod težo drevenele.

»Pomagaj mi, Bog,« je ječal, ko je eden otrok začel jokati, »da ne omagam na cesti in bosta ta dva črvička lazila po meni in umirala v svoji lakoti in zapuščenosti! Če sem storil kaj hudega, prizanesi mi zaradi teh dveh...«

Čez nekaj časa je zagledal svetel ogenj med drevjem nad potjo. Ni vedel, ali so razbojniki, ki kurijo, ali so trgovalci in trudni potniki, ki so poiskali zavetja pod drevjem in čakajo dne in vedrega vremena. Plamenov se je razveselil. Noga mu je nehote krenila s ceste in poiskala stezo med grmovjem, ki mu je s svojimi mokrimi vejami bičala obraz.

Prišel je do skalnate stene, ki se je bočila nad ognjem kot strešica in ga varovala, da ni ugasnil. Prasketajoči plameni so razsvetljevali petero obrazov. Bili so to shujšani in blede obrazi, zanemarjeni in porastli z brado, obsijani od rdečkastega svita. Petero redovnih bratov asiškega ubožca je sedelo v krogu in strmelo v plapolanje ognja.

Ko so zagledali Toniša, ki je sključen obstal pred njimi, se je le eden izmed njih prestrašil, drugi so bili mirni, dasi so bile vseh oči uprte vanj. Toniš je zaujčkal oba otroka, da nista jokala in je bil podoben blaznežu, ki se v polnočnem plesu ziblje pred brati.

Ta, ki je imel najdaljšo brado, najbolj shujšan obraz in najostrejše oko, je vprašal: »Povej, človek, kdo si? Če si dober, prisedi; če si hudoben, tudi prisedi, da se ti odprejo oči in se spokoriš in izveličaš!«

Jezik je bil tuj in ga Toniš ni razumel, a zvok besed je bil topel in človeški.

»Glejte,« je zajčel, »s kakšnim bremenom sem na cesti. Usmilite se me!«

Njegovo dete je zajokalo. Bratje so planili kvišku, posedli Toniša k ognju in mu vzeli otroka iz naročja; dva brata sta ujčkala dojenčka in ta, ki je imel najdaljšo brado, je dejal enemu izmed njih: »Pojdi po mleko!« Toniš pa je vzel iz brašnje posodo, v kateri je bilo še do polovice mleka, pol se ga je bilo izlilo, in so ga dali otrokoma piti. Nato je prvi zaspal v bratovi kuti, drugi pa je odprtih oči gledal v plamen ognja, kakor da še nikoli ni videl svetlobe, in ni več cmevknil.

»Ta bo živel,« si je dejal Toniš, gledal obrazek in iskal Aničinih potez na njem; zdelo se mu je, da jih je našel.